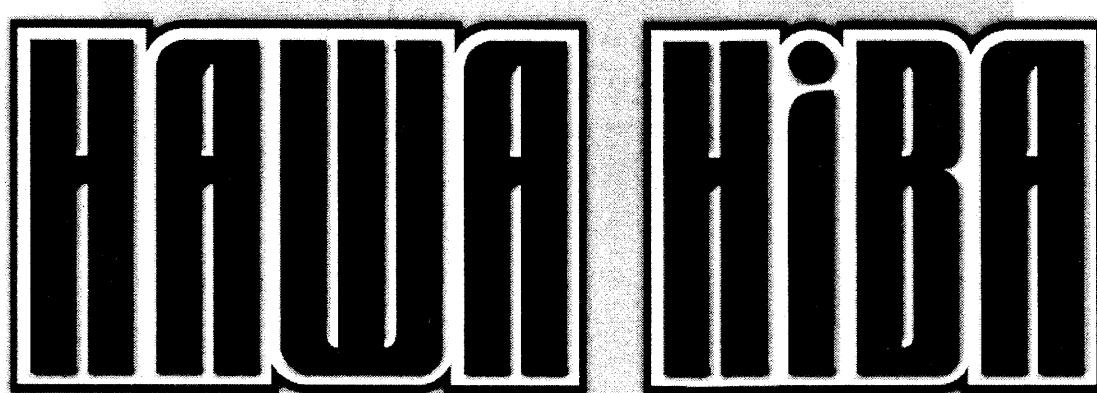

№ 2 (211) 8 студзеня 2001 г.

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЕТА

Съмерць прэсы

Наклад "Свободных новостей" скараціўся напалову, а "Народнай Волі" — на трэць

Дэклараваны наклад "Свободных Новостей" зь лістапада да студзеня скараціўся з 65 да 30 тыс. асобнікаў, а "Народная Воля" проці 60 тысяччыця цяпер выходзіць тыражом 40 тыс. Гэта — два найбуйнейшых незалежныя выданы. Ва ўмовах забароны ўсіх свободных тэле- і радыёстанцыя такі абвал накладаў робіць шанцы дэмакратычнага кандыдата на презыдэнцкіх выбарах больш чым прыўдным. Ёсьць яшчэ радыёстанцыі "Свабода", "Рацыя" і "Балтыкскія хвалі", але дэльце першыя вяшчаюць у кароткім дыяпазоне, і, каб іх слухаць, патрабная, мякка кажучы, пэўная настойлівасць, а віленскія "Хвалі" на сірэдніх хвалях (якія таксама рэтранслююць "Свабоду" ды "Рацыю") трывала чуваць толькі на заход ад Лідзь й Маладечна.

Няблага раскуплююца спартовыя, музычныя, тэлевізійныя выданы, газеты для хатніх гаспадын. Трымае наклад рэспектабельная "Белорусская деловая" (22 тыс. на сеньня), прызначана быццам бы

для вузейшага кола чытачоў. Летняя аптытанын IREX-Promedia ды НІСЭПД паказалі, што яе аўдыторыя (сталыя і эпізадычныя чытачы) не вузейшая, чым кола чытачоў "Свободных Новостей" і "Народной Волі". Тыя самыя аптытаныні зьдзівілі і іншым: "Наша Ніва", якую традыцыйна ўспрымалі як "газету для нямногіх", мае болей чытачоў (ад 1 да 3,4% аўдыторыі), чым разьлічныя на масавага чытача "Рабочы" ды "Наша Свабода" (ад 0,5 да 3%). Гэта значыць, усё больш чытачоў не задавальняеца ўжо масавым і агульнатэматычным выданыямі, а хоча спэцыялізаванай або спэцыфічнай газэты.

Радыё Свабода, паводле тых самых аптытаныні, у Беларусі калінікаль слухаюць калі 10% людзей — прыкладна столькі ж, колькі гады ўрады чытаюць "Народную Волю".

Пра сталі беларускай прэсы і складаныя дачыненія газэтай і радыёстанцыі — у наступным нумары "НН".

Правапісная нарада

Першая ў гэтым тысячагодзіні нарада па пытаннях упаратданія клясычнага правапісу адбылася 3 студзеня ў Менску.

Першая спроба сфармульвання правапісу была зроблена Вінцуком Вячоркам, які надрукаваў праект збору артаграфічных нормаў у пятым нумары часопісу «Спадчына» за 1995 г.

5—6 снежня 1998 г. у Празе адбылася канферэнцыя, што мела на мэце амбэркаўца праект, надрукаваны ў «Спадчыне». Запачаткованая ў Празе работа працягвалася ў Менску на адмысловых зборках мовазнаўцаў.

Сёлетня нарада мела збольшага арганізацыйнае значэнне: былі адрэслены асноўныя неразвязаныя праблемы. "НН" пасля кожнага зборкі лінгвістаў будзе паведамляць пра развязаныя праблемы правапі-

су, а гэтаксама надрукуе канчальны збор правапісу адразу па ўхвале яго на заключнай нарадзе.

3 студзеня ў нарадзе, апроч Вінцuka Вячоркі, мелі ўдзел Зыміцер Санько з выдаўцтва "Тэхналёгія", Юрась Бушлякоў з філфаку БДУ, Паўлюк Канавальчык з газеты "Навінкі" і Зыміцер Саўка з Радыё Рацыя. Наступнымі паседжаннямі маюць даўчыцца пісьменнік Уладзімер Арлоў, Валерка Булгакаў з часопісу "Arche", Мікола Раманоўскі з "НН", мовазнаўца Пятро Садоўскі.

3 студзеня быў вылучаны на разгляд наступных пытанын:

1. Мовазнаўцы вярнуліся да статусу літары г' для выбухнога гуку (*guru* або *guru*). Зноў паўсталі проблема перадавання ў беларускай мове англіяноснага гуку, што пазначаецца там літараю *h* (*gini* і *chin*).

Працяг на старонцы 3.

Падліскую — зручней!

Ідзе падліска на першае падзеньне 2001 году. Можна падлісацца адразу на пяць месяцаў, а можна — толькі на квартал або месяц. У любым разе гэта дасыць Вам эканомію грошай.

Раней менчукам было нявыгадна падлісацца, бо «Белпошта» дастаўляла газету толькі ў аўтарак. Цяпер падліска на шапік альбо книгарню «Белсаюздруку» мяняе ўсё: падлічык атрымлівае нумар ужо ў панядзелак (або ў любы іншы дзень кварталу, калі ён ад'ехаў), але мае немалую эканомію грошай. Апроч таго, падлісацца, вы моцна падтрымліваеце газету. Падліска для «НН» выгаднай, а прадавацца ўраздроб нам нявыгадна з-за асаблівасці пералічэння грошай.

«Наша Ніва» — гэта 12 старонак інформацыі і каментароў пра падзеі ў Беларусі і суседніх краін. Гэта падліска на беларускую культуру, гэта жывы голос незалежнага беларускага грамадства. Аўтары і чытачы «Нашай Нівы» разам твораць краіну.

Падлісік індэкс 63125. Падліска на 1 месяц каштует 964 рублі. Для менчукам на шапік «Белсаюздруку» — 760 рублі.

Падлісік на «НН» прымаюць на любой пошце, у многіх шапіках «Белсаюздруку» да 15 студзеня.

Сядзі меней

За што і як будуць судзіць, за што і на колькі садзіць, каму будзе амністыя і якія зъяўляюцца альтэрнатывы турэмнаму зъняволенію паводле новага Крымінальнага кодэксу

Старонкі 2—3.

Калядоўнік

Анатоль Кірчук

Якія Каляды без калядоўшчыкаў і батлейкі? Каляды ў Беларусі — на проста ролігійнае съвята. З каляданінай пачыналася станаўленне нацыянальнага палітычнага руху. А з батлейкі — апошняя хвала адраджэння нацыянальнай культуры. Прычым памыляеца той, хто ўвахвае, што батлейка прыйшла ў Беларусь з Усходу разам з праваслаўнымі традыцыямі. Вытокі батлейкі ў сярэднявечным містэрыйным тэатры Заходніх Эўропы, прынесеным езуітамі ў Беларусь.

З батлейкі пачалася новая хвала адраджэння, бо батлейка зачатыла цэлы пласт дасюль некранутай глыбінай культуры, асабліва музычнай. Пачала вяртацца да жыцця беларуская валынка — дуда (адным з першых да яе звязнічнай батлейкі Алеся Лось). Батлейкі Іван Кірчук стварыў гурт "Трайца". Параўнайце музыку "Трайцы" і "Песьняроў", і вы ўсё зразумееце.

Цяпер свае батлейкі ёсць амаль у кожным беларускім горадзе. Зь сярэдзіны 90-х батлейку штогод ладзілі ў Наваполацкім цэнтры нацыянальнай культуры. Летасць 25 снежня ўпершыню паставілі батлейчыны спектакль полацкім грэка-каталікі.

Нельга не згадаць батлейкі, якія па сёняння працягуюць іх фестываль у філіі літаратурнага музея Максіма Багдановіча "Беларуская хатка". Стварыў яе ўсё той жа Алеся Лось у 1990 г. Гаспадар і творчы кіраўнік гэтага міні-тэатру — дырэктар музея, паэт Эдуард Акулін. Паказы ролігійных і вясёлых побытавых сцэнак тут ладзяцца для наведнікаў музею амаль штодзен. Таму гэтая батлейка — хутчэй дзеяньні музэйны экспанат.

Памятаю, як рамантычна і таемніча пачынаўся Залескі народны тэатр "Батлейка", які стварыў мастак Алеся Лось у 1983 г. у тым самым Залескі на Смургоншчыне, дзе жыў кампазытар Міхал Клеа-

фас Агінскі, дзе быў напісаны палярнэ "Разыўтаныне з Радзімай". Батлейка ў беларускай вёсцы аказала ся нікому не патрэбная. Цяпер Алеся Лось живе пераважна ў Польшчы.

Іншую вядомую батлейку стварыў Іван Кірчук. Стварыў у Менску, і значна пазней за Алеся Лася — ужо ў 1994 г. Але ёй гэта працяг, у іншым часе і месцы, аказаўся не зусім удаю. У 1999 г. Кірчук звёз свой тэатр у Галандыю. Так бы мовіць, вярнуў у Эўропу. Беларусь усё яшчэ застаецца атэістычнай краінай, і батлейка для беларусаў — пакуль дзівацца.

Сёняння і ў Полацку, і ў Наваполацку на вуліцы выйшлі калядоўшчыкі. Рыхтуйце прысмакі і напоі, а раптам і ў вашу хату ўваліцца гаманкя каляды.

Алеся Аркуш

1 студзеня ўступіў у сілу новы Крымінальны кодэкс, зъмянішы ста-ры, прыняты яшчэ ў 60-х. Завяршылася пачатая ў 1992 г. распра-цоўка крымі-нальнага зака-надаўства. Зьмены ў заканадаўстве нам тлумачу адзін з распра-цоўшчыкаў кодэксу, доктар юры-дыхных навук, прафесар Уладзі-мер Хоміч. Камэнтарты — рэдак-цыяныя.

Распрацоўшчыкі задумвалі, што новы Крымінальны кодэкс будзе розніца ад папярэдняга, 1960 году выданага, большай гуманнасцю. Гэта прайяўлецца на ваты чыста сымбалічных момантах. Гэта, са-вецкае крымінальнае заканадаўства пачыналася пералікам дзяржаўных злачынстваў. Новы Кодэкс адкры-ваеца разьдзелам, прысьвечаным злачынствам супраць чалавека. Дзяржава і так мае дастаткова пра-вавых, палітычных і сілавых срод-каў дзеля абароны сваіх інтэрсаў.

Але новы Кодэкс атрымаў у спад-чыну ад старога ідеалігічны фон, паколькі па-ранейшаму дада-вічынне злачынства як "грамадзка небяспечнага і крымінальна супрацьпраўнага дзеяньня". Кодэкс ж практычна ўсіх ўсходнепалітических дзяржа-ваў злачынства вызначаўся гэтак: "Злачынствамі ёсьць дзеяньніе, прад-дугледжанае дадзеным Кодэксам". Калі чалавек здзейсніў штосьці, забаронене крымінальным заканадаўствам, суд не павінен вагацца ў разглядзаніі пытанніе, небяспечна гэта для грамадзтва ці не. У нас жа ў аснову вызначэння злачынства пакладзеная ягоная грамадзкая небяспека, і ў сітуацыях, калі супрацьпраўнае дзеяньніе нібыта ў мела месца, аднак грамадзкая небяспека ад яго мінімальная, узві-каюць спрэчкі, злачынства гэта ці не. Лішне казаць, што грамадзкая небяспека таго ці іншага ўчынку за-сёды вызначаецца з пазыцыяў палітычных улады. Напрыклад, на вы-барчым участку выйлена дзесяць падробных бюлетэніў для галаса-ваннія. З фармальнага пункту гле-джання, гэта злачынства. А наш Кодэкс дае магчымасць параза-жжаць: маштабы парушэння — про-стая міэрнія, ну хіба за гэта са-дзеяць?.. Такім чынам, беларускае крымінальнае заканадаўства застасо-вае на пазыцыях матэрыяльна-фармальнага вызначэння злачынства, але праблема ідеалігічнага фону часткова здымаета наступнай фармулёўкай: "Малазначным вызи-наеца дзеяньніе, якое не нанесла і па сваім зъмесце і скіраванае на не магло нанесці значнай шкоды..." — то бок, значнасць дзеяньнія вызи-чаеца з пункту гледжання ягоных мэтаў, а не фактычнай шкоды.

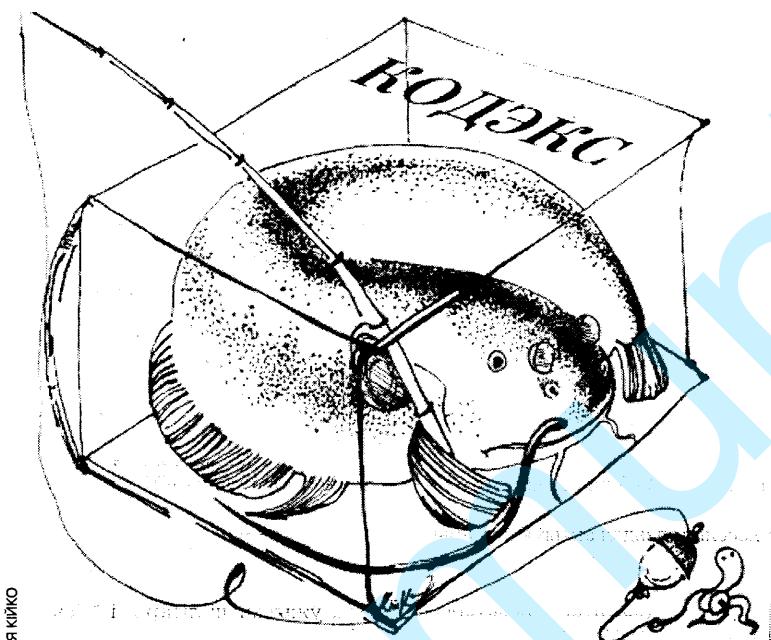
ЗА ШТО САДЗІЦЬ НЯ БУДУЦЬ

Вытворчасць самагнёту, санкцы-яваная ў 97-м, не фігуруе і ў новым Крымінальным кодэксе. Так што ціпер, відаць, гнаці гарэлку можна будзе шчэ съмляць. З разуменнем паставіліся стваральнікі Кодэксу ѹ да яшчэ адной немалаважнай кры-ніцы даходу простых грамадзян: зъменшане пакараньне за прысва-енне маёмысці юрыдyczнай асобы — прасцейці кажучы, за крадзеж дзятаўля на заводзе, бульбы з кал-гаснага бурта, бэнзыну ў аўтамай-стэрні. На адпаведны маніпуляцыі з чыёй-сці прыватнай маёмысці таікія паблажкі не распайсюджываю-ца: можна атрымаць да трох год пазбаўлення волі. Дробныя крадзя-жы (а такім яны ліцацца, калі агульны кошт экспрапрыяланага не перавышае 10 мінімальных зароб-каў) могуць мець варыянтныя пакараньні — то бок могуць пасадзіць, а могуць проста аштрафаць або прызначыць на папраўчыя работы.

Зъмянілася стаўленне права-

НОВЫ

За што нас будуть судзіць, за што — садзіць, якія будуть альтэрнатывы зняволеному

ЗА ШТО СУДЗІЦЬ БУДУЦЬ СТРАЖЭЙ

Нельга, аднак, скажаць, што новы Крымінальны кодэкс, у параўнанні са старым, скроў характеристызуеца палягчэннем мераў ды зъмяншэннем тэрмінаў. Ёсьці і адваротныя тэндэнцыі. Напрыклад, за парушэнне недатыкальнасці жыльля супрацоўнік праваахоўных органаў можа атрымаць да 6 месяцаў пазбаўлення волі, тады як зъвечайні грамадзянін — максымум 3 месяцы. Больш суровая кара чакае змагароў нябачнага фронту ў паразаваніі таемніцы прыватнай перапіскі. Тым больш што патрэба ў гэтым патро-ху зънікае: адмова чыноўніку ад прадастаўлення інфармацыі дзяр-жаўным органам, паводле новага Кодэксу, таксама лічыцца крымі-нальным злачынствам.

НЕДАТУРМА

Новы Кодэкс прадугледжвае так-сама такі тып пакарання, як "абме-жаваньне волі" — спэцыфічна кара, пры якой асуджаны пражывае ў спэцыяльна абсталяваным інтар-наце, дзе ён знаходзіцца пад нагля-дам адміністрацыі папраўчых "уста-новаў адкрытага тыпу" і абавязаны працаца. У інтарнаце існуе пра-пушкины рэжым, пэўныя правілы па-водзінаў, аднак збольшага чалавек волны: ён можа, з дазволу адміністрацыі, выходзіць за межы інтэрна-ту, сустракацца зь сям'ёй. Асу-джа-нія атрымліваюць заробак, без усякіх вылічэнняў, з гэтага зароб-ку яны харчуюцца ў апранацца. Толькі пры адсутнасці ў іх адпав-еднага вопрэкті альбо сродкі на харчаванье адміністрацыя такай "установы адкрытага тыпу" ў першыя месяцы знаходжання там асу-дженага можа дапамагаць яму.

ТЭМА

Крымінальны Кодэкс

дзімай, чаго няма пры адміністрацый-ным арышце. Апошні, дарэчы, можа цягнуцца на болей за 2 месяцы.

АМНІСТІЯ

Больш за дваццаць тысячячнічай чала-век выйдзецца на свабоду ў сувязі са зъмяншэннем, у адпаведнасці з

трэс асноўныя тыпы: злачынствы супраць міру, злачынствы супраць чалавечства (генацыд, апарэдзід, гандаль людзямі) і ваенныя злачынствы (парушэнне так званых Гаагскіх канвенцыяў — што тъгчыца акупацыйнай палітыкі, стаўлення да венціялічных, мірнага насельніцтва, культурных каштоўнасцяў і г.д.).

Тэлефоны беларускіх праваабарончых цэнтраў:
Вясна (017) 231-08-44
Беларускі Гельсынскі Камітэт (017) 222-00-48
Уменскіх бюро вам падкажуць тэлефоны любога абласнога аддзялення.

новым Кодэксам, тэрміну зняволе-нія. Усе справы, у адносінах да якіх прыняты закон зняўляеца больш мяккі, павінны быць аўта-матычна перагляданы. Любы чалавек, сваікі якога сядзяць, можа сёньня звязніцца ў праваабарон-чыя цэнтры, дзе юрысты яму патлу-мачаць, ці маюць гэтыя зняволенія права на волю ў адпаведнасці з новым Кодэксам.

На вызваленіе могуць спадзя-вацца і ўсе цяперашнія беларускія палітвязні.

АРГАНІЗАВАННАЯ ЗЛАЧЫННАСЦЬ

У новым Крымінальным кодэксе больш дакладна вырашана праблема барацьбы з'арганізаванай зла-чыннасцю. Галоўнай цяжкасцю ў гэтай справе заўсёды было (згадай-ма "Спрут") прыцягненне да адказ-насці кіраўнікоў і арганізатаў

Адпаведнай канвенцыі падпісаліся і з савецкім часам, аднак у крымі-нальнае заканадаўства злачынствы супраць чалавечства не траплялі — з дзяўючых асноўных прычынай. Паша-прае, іх маштабы быті недася-гальныя для крымінальнай адказ-насці, а па-другое, згаданая адказ-насць прадугледжвалася тады за адны толькі размовы пра "па-першае". Такога злачынства, як этна-цыд — гвалтоўны дзеяньні, скіраваныя на сціраныя этнічныя адмет-насці, склад якога многія знахо-дзяць у палітыцы ўладаў цяперашнія Беларусі, Кодэкс не адзначае.

СТРАТА ТОЛЬКИ ЗА ЗАБОЙСТВА

Сымяротны прысуд можа быць вынесены толькі за наўмыснае паз-баўленне жыцця іншага чалавека, пры наяўнасці дадатковых дзяжкіх абставін (такіх, як уздел у забой-

ШТО ТАКОЕ "АРЫШТ"

У Кодэксе 1960-га такое пакаран-ніне, як арышт, за крымінальнае злачынства не прадугледжвалася. Ягона зъяўленне ў новым заканадаўстве было спрычынена патрэ-бай адасобіць ад асноўнае масы асу-дженых на пазбаўленне волі "кароткатэрміновых" зняволеных. Апошні, патрапляючы ў турмы ѹ калёні, дэзарганізівалі ўсю сыштому па-праўна-перавыхаваўчых мерап-рыемстваў, разычаных, як мінімум, на год. Максымальная пракацяглісць арышту — 6 месяцаў. Праз увес-тэты тэрмін асу-джены знаходзіцца па-умовах суворай ізоляцыі. Як сведчыць міжнародная практыка, асноўны перавыхаваўчы фактар пры арышце — шок. Гэтае пакаран-ніне можа ўжыванца, калі зла-чынства не зъяўляеца асабліва небяспечным для грамадзтва і, у горшым выпадку, караеца турэм-ным зняволеннем тэрмінам ад 2 да 5 гадоў.

Трэба адрозніваць крымінальны арышт ад адміністрацыйнага. Першы ён са-цыць вынікам судовага выра-ку. Асо-ба асу-дженца як злачынца, а не як правапарушальнік, і лічыцца су-

злачынных фармаваніяў, якія, на-туральна, уласнымі рукамі нікога не забіваюць і не рабуюць. Паводле новых законаў, "хросныя бацькі" нясуть адказнасць за ўсё ўчынкі сваіх "падчадчаных", зъдзейсненныя на карысць злачыннай арганізацыі.

За гвалт, учынены "у прыватным парадку", бандзюкі адказваюць аса-біста.

ГЛЯБАЛІЗАЦЫЯ КРЫМІНАЛУ

Паводле новага крымінальнага заканадаўства, пераследуюцца ѹ караюющы і злачынства супраць чалавечства. Напрыклад, захоп улады неканстытуцыйнымі шляхамі. Сымяротнае пакаран-ніне за такія дзеяньні можа мець месец або толькі ў тым выпадку, калі яны сталіся прычынай наўмыснага паз-баўлення жыцця чалавека. Калі гэтага няма — няма ѹ сымяротнага пакарання, якіх бы наступстваў гэты захоп ні меў.

У новым Кодэксе афіцыйна за-верджаная альтэрнатывная сцяре-кара — пажыццёвое пазбаўленне

Меркаванье эксперта

Аляксей Лукашоў:
“Пашырыўся спектар пакаранняў”

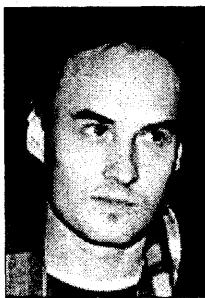
На думку Аляксея Лукашова, кірауніка аддзялення заканадаўства па пытаннях нацыянальнай бясіспекі, праваахоўных і судовых органаў Нацыянальнага цэнтра заканатворчай дзеянасці, аднога з уздельнікаў распрацоўкі новага крымінальнага заканадаўства, прапрацаваны Кодэкс 60-х, які ляжыць у аснове Кодэксу 1999-га, набыў выразную гуманістычную скіраванасць.

“Пашырыўся спектар пакаранняў. Цяпер абязважковым пазбаўленнем волі будуть каранца толькі асабліва цяжкія злачынствы, што мелі вынікам съмерці чалавека. Ва ўсіх іншых выпадках (якія на юрдычнай мове завуцца “цяжкім” і “менш цяжкім” злачынствамі) асуджаны можа спадзявацца на пэўную альтэрнатыву турэмнаму зняволенню як то абмежаванне волі, папраўчыя працы, штраф, арышт і г.д. Зь мераў пакарання мае на месцы разбарацца суддзяў.

Таксама падчас працы над Кодэксам былі выкрадзеныя зь ліку

крымінальных злачынстваў такія дзеяньні, як хуліганства, не звязаныя з нанясенем фізычнай альбо матэрыяльнай шкоды (у тым ліку брыдкаслоёе, чаплянне), а таксама падрыў дзяржаўнай манаполіі на вытворчасць моцных алькагольных напояў, упершыню санкцыянаваны ў 97-м”.

АД РЕДАКЦЫИ.
Распрацоўчыкі падрыхтавалі гуманізаваны Кодэкс, а Лукашэнка ўвёў яго ў дзеяньне. Мы маем цяпер адзін з самых прагрэсіўных крымінальных законаў Эўропы, на галаву сучаснайшы за расейскі. Але гэта не гарантует павагі да грамадзяніна ва ўмовах прававога ніклізму, насаджанага тым самім ўладамі, што ўводзяць Кодэкс. Тым больш, што артыкулы, па якіх звычайна праходзяць “палітычныя”, цяпер прадугледжваюць больш жорсткія пакаранні, суд прызначае ўвядзіцца, а санкцыі супраць органаў улады праписаныя не выразна.

Валянцін Стэфановіч:
“Палітычныя артыкулы сталі больш жорсткімі”

Валянцін Стэфановіч, юрист Праваабарончага цэнтра “Вясна”, настроены больш скептычна. Зъмены, кажа ён, носяць павярхоўны характар або датычыць другасных пытанняў, а вось прынцыповія рэчы – съмяротнае пакаранне, суд прысяжных, адказнасць органаў улады – ня зъмененія.

шэньне службовых паўнамоцтваў”.

Новыя віды пакаранняў — таксама цікава пытанне. Напрыклад, арышт: “Утрыманье ад 1 да 6 месяцаў ва ўмовах суворай ізалацыі”. Дзе гэта будзе адбывацца Ѧ што за ўмовы такія? Незразумела. Хаця з таго, што гэтае пакаранне нельга выкарыстоўваць да жанчынаў, інвалідаў, непалігалетніх — можна сабе ўявіць...

Тыя артыкулы Крымінальнага кодэксу, якія ўлады звычайна выкарыстоўваюць супраць апазыцыянізаў, зрабілі больш жорсткімі. Возьмем, напрыклад, былы 201-ы артыкул — “Хуліганства”, што звычайна інкрымінуецца ўздельнікамі шэсціці і мітынгам. Частка першая, “звычайнае хуліганства”, раней прадугледжвала пазбаўленне волі да 1 году, у новым кодэксе тэрмін павялічыўся да 2 гадоў. За “злоснае хуліганства” цяпер можна атрымаць ня 5, як раней, а 6 гадоў. Пазбаўленне волі — арышт да 3 месяцаў — цяпер прадугледжваецца ў зыннага дзяржаўнай сымблікі.

Акрамя пазыцыі, што прадугледжваюць адказнасць за абраузу й паклёт на звычайніх грамадзінаў, у новы кодэкс уведзеныя два цікавыя артыкулы, якія ў цывілізаваных краінах звычайна не выкарыстоўваюцца: “Паклён на Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь” і “Абрауз на Прэзыдэнта Рэспублікі Беларусь”. За першую можна атрымаць штраф ці папраўчыя працы тэрмінам да 2 гадоў або 4 гады зыннаволення. За другое — да 2 гадоў пазбаўлення волі. То бок кіраунік дзяржаўы вылучаны ў асобную катэгорыю й адасабліенца ад простых съмяротных.

У Аўстрый, напрыклад, быў выпадак, калі на журналіста, які назваў аднога палітыка дурнем, наклалі штраф. Але Эўрапейскі суд гэтае выноўленіе не пахаваў, бо палітык, што журналіст — не пыхітар і ягонае прынятнае меркаванне — не дыягназ, а палітык, як асока публічнай, не павінен быць гэткім крываўдымі.

Працяг са старонкі 1.

2. З'явілася ўвага на супяречнасці між вымушленнем і адлюстраваннем на пісьме пераходу і ў іх пасылках галосных. Скарачаць ці не скарачаць на пісьме злучнік і, як пісаць — бацька і сын або бацька ёсць.

3. Існуе праблема напісання -э або -а ў фіналях іншамоўных слоў (міністар, але містэр, кабар, але лідер).

4. Пасыль дакладнага сфармульвання мае быць зацверджана праўла для прыназёнікаў на -з, што ў становішчы перед наенасціненем і не зымквачаецца (з інстытуту).

5. Існуе разнабой у склонавых формах назоўнікаў на -тар (міністар — міністра, кампьютар — кампютара).

6. Як пісаць: гіерархія, герархія або ярархія, гіерогліф, герогліф або ерогліф ды інш.

7. Ці дапушчаецца напісаньне ў пасылках зычных і на пачатку слоў у пазычаннях (Франсія, Ўолтэр).

8. Мае быць канчальнай вырашана — з якімі канчаткамі маюць жыхарыца слова іншамоўнага паходжання на -neg (піянэр або піянер, як і жаўнер).

9. У звязку з разнабоем у выкарыстываніі вялікіх малых літар гэта праблема таксама будзе разглядацца ў часе аднай з нарад.

3. Студзені быў разгледжаны дзіве праблемы — літара г і злучнік і.

ЛІТАРА Г

Найбольшыя спрэчкі разгарнуліся вакол літары г. Праект пастановы пра літару г, прыняты на Праскай нарадзе, радзіць не выкарыстоўваць літары г і агульныя лекскі, але прыгусыць ува ўласных найменнях у спэцыяльных і навуковых выданіях. Слоўнік, рыхтаваны С.Дубаўцом і С.Шупам, першыя літары якога вывешаны ў Інтэрнэт-версіі (<http://slounik.hypergmart.net>), пропануе пісаць з г вялікую колькасць словаў, напр. лёгіка.

На думку П.Канавальчыка, ужываныя літары г трэба абмежаваць іншамоўнымі ўласнимі назовамі ў словамі ганак, гузік ды іншымі даўно засвоенімі іменінкамі. П.Канавальчык лічыць, што ўжываныя літары г мае быць факультатыўнае, як у расейскай мове — ужываныя літары ғ (паводле новых праўлаў расейскай артаграфіі літара ё наагул будзе скасавана).

З Саўкі пропанаваў прыгусыць выкарыстанне літары г ува ўлас-

Правапісная нарада

ных іншамоўных імянах, дзе гук [г] гучыць у арыгінале.

На думку Ю.Бушлякова, праблема літары г надуманая, бо за пятара дзесяцігодзін дактырунага карыстальніцтва клясычным праўліцам гэты графічны знак не зафіксаваны ў мансівым друку (вынітак — некаторыя нумары часапісу “Фрагменты”, рэдагаваныя В.Булгакавым), няма гэтае літары й у азбуцы Ю.Бушлякоў перакананы, што літара г як мае й сэнсаадрозненне функцыі.

В.Вячорка запярочыў — маўляў, як адрозніваць: ганак дзягніцтва і ганак дому; прыродны газ і газ (карасіна), стравяніна ў сектары Газа?

Прыняцій канчальнай фармулёўкі адкладзенна да наступнага паседжання. Літара г, напэўна, будзе ўведзена ў азбуку. Пропануецца абмежаваць ейнае выкарыстанне іншамоўнім неславянскім словамі ў энцыклапедыях, навуковай і спэцыяльнай літаратуре (у даведніках словамі, што пачынаюцца літараю г, не павінны вылучацца ў асобны раздзел).

ГУК НУ ПАЗЫЧАНЬЯХ
З АНГЕЛЬСКАЕ МОВЫ

Дагэтуль не дасягнута згоды ў напісаныі нядыўніх пазычаньняў з ангельскай мовы (gini, gob, gin-gon) ды іншых словаў іншамоўнага паходжання на пачатку гэтыя словаў на старонках газет і часопісаў, тэксты якіх друкуюцца клясычным праўліцам, замацаваліся ў форме з пачатнім г, якое на зъмену х прыйшло з эмігранціага друку. У перадаваныні англіасаксонскіх пазычаньняў, на думку З.Санька, тэрба зважаць на меркаваныя тыкі, што жыве ў тэмтэйшым асяродку. В.Вячорка падкрэсліў, што беларускі эмігранты чуюць аўтэнтычныя ангельскія і нямецкія гукі, тым часам як у Беларусі ангельская мова выкладаецца з расейскім акцентам. Таму да англіасаксонскага гуку [h] беларускі гук [г] бліжэйшы за расейскі [х] — па-беларуску належыць пісаць і гварыць: Гельсынкі, Ганс-Георг. Да вынятку могуць быць прылучаны слова хулаган, хакей, хол, хук.

Складыць сыпіс выняткаў для абмеркаванья й прыніцця канчальнай пастановы даручана Ю.Бушлякову.

ЗЛУЧНІК /
ПАСЬЛЯ ГАЛОСНЫХ

Ува ўжываныні літар і ў існуе праблема неадпаведнасці жывому вымаўленню іхнае пазыцыі на пачатку слоў і ў якісці злучнікаў. Напрэдадні й у часе Акадэмічнае канферэнцыі на реформе беларускага праўлісу ўзбух 1926 г. Антон Лёсік пропанаваў быў пакінць і ў сярэдзіне й пры канцы слоў. Як злучнікі ды на пачатку слоў і ў прапаноўвалася не скарачаць. На гэтую сваю пропанову А.Лёсік увёў быў адмысловыя правіла ў выдадзеным у 1943 г. у Менску “Беларускім праўлісі”.

Нарада 3 студзеня падчэркніла прынятая Праскаю канферэнцыі правіла, паводле якога пасыль злучнікі і паседжанія даручана Ю.Бушлякову. Пасыль галосных ува ўласных іменініках і у гэтаксама пераходзіць у якіх і ў: ганак дзягніцтва і ганак дому; прыродны газ і газ (карасіна), стравяніна ў сектары Газа. Пасыль галосных ува ўласных іменініках і паседжанія даручана Ю.Бушлякову.

Наступнае паседжанне ў справе ўдакладнення клясычнага праўлісу беларускай літаратурнае мовы адбудзеца серадю 10 студзеня. Пасыль развязаныя ўсіх правапіс-

ных праблем і выданыя граматыкі пачненца абмеркаванье марфалёгіі слоўніка. Ужо цяпер у часе дыскусіі было закранутае пытанье ўжываньня адменыкай аднаго й таго сама слова: гародзенскі і гарадзенскі, моладзеўы і моладэўы; не пасыльдёнага пільнаваннія правіла перадаваньня грэцкіх слоў пад упрыгожваньнем савецкага традыцій: этэр — эфір ды інш.

У часе правапісных зборак мае пятаць праблема напісання кірыліцаю назоваў, што абазначаюць зывы й рэчы, якія нядыўні з'явіліся ў нашым жыцці: McDonalds, tare, drive ды іншыя. Няма дагэтуль правіла напісання скарочаных формаў слоў: mo' ці mo — можа, trэ' ці trэ — трэба, ёў ці ё — ёсьць, до' ці до — досыць.

Віктар Мухін

“НН” будзе паведамляць пра ўсе наступныя паседжанія менскіх мовазнаўцаў. Чакаем таксама Вашых водгуку, ацэнак і прапаноў. Ваш чынны ўдзел у дыскусіі засыцеражэ мовазнаўцаў ад няўлічваннія асаблівасцяў жывога народнага маўлення. Правапіс, які будзе цалкам ігнараваць маўленчыя зывічкі большасці насьбітага мовы, будзе сам асуджаны на сталае ігнараваньне ці прафанацыю.

Далей цягніць з унармаваньнем клясычнага праўлісу сапраўднікамі.

БЕЛАРУСКАЯ СЛУЖБА РАДЫЁ СВАБОДА

ЧАС	kHz	ХВАЛІ	ЧАС	kHz	ХВАЛІ
18:00 - 19:30	7190, 9615 15460	41 31 19	22:00 - 23:30	6010,6170 9845 5995 7295 9750	40 31 49 41 31
			06:00 - 07:00		

Сярэдняя хвалі — 576 і 612 кгц

АКЦЫЯ ПРАДПРЫМАЛЬНІКАЎ: СТРАЙК ЦІ ПЯЦІДЗЁННЫЯ КАЛЯДНЫЯ ВАКАЦЫІ?

*Рэзвагі
праэвальційны
гарт прадпры-
мальнікаў нельга
не ўспрымаць
скептычна*

Лідэр полацкага прафсаюзу прыватных прадпрымальнікаў Валеры Шаўчэнка яшчэ напярэдадні Новага году паведаміў мне, што палачане не зъбираюцца далучачца да агульнабеларускага страйку. Маўляў, на полацкім рынку ніякія санкцыі да парушальнікаў новых мытых правілаў дасюль не ўжываліся, таму палачане вырашылі не злаваць уладаў. Іншая справа Наваполацак — на тантрэйшым рэчавым кірмашы падаткоўцы апісалі тavar ажно шасці гандляроў. Акрамя канфіскацыі, "чайнакам" съвецца вялікія штрафы, за тысячу даляраў. Калі падыходзіць да мытнага надгледжу з улікам апошніх літары закону, та кія карнія меры можна прымаць да кожнага прыватнага гандляра. Тavar на нашых кірмашах пераважна турэцкі і кітайскі, а завозіцца ён галоўным чынам з маскоўскіх гуртоўняў. Адзінкавыя беларускія прадпрымальнікі здольныя дастаўляць тavar напрасткі з Анкары. Дзеля гэтага патрэбныя добрыя гроши, бо з адной-дзвюма валіzkамі німа сэнсу ехаць за стэпы і мора. Цікавая іншая реч: хто і чаму не дазваляе рабіць гуртоўні ў Менску? Гэта тэма асобнага вялікага артыкулу. Вядома, пра мафию, расейская сбяроўства і беларускую незалежнасць.

Уаблозе

У Наваполацку карнія рэйды падаткоўцаў неверагодна напужалі гандляроў. Бо на месцы ахвары мог альпіністка кожны. Менавіта ў Наваполацку першымі началі барацьбу супраць новага мытнага збору на тавар трэцій краіны, які ўвозіцца ў Беларусь з Рәсеi. Увогуле, гэтае мыта, відавочна, — махлярскі трук, які ўводзіцца з мэтай "падаіць" прадпрымальнікаў. Падаткоўцы ў Наваполацку прызналіся, што менавіта з Рады Бясьпекі паступіла каманда аб "эборы" з прадпрымальнікаў. Гэта не тутэйшая ініцыятыва. Пасля першага тутэйшага страйку мэр Наваполацку даў прадпрымальнікам слова, што перасытэчку чыніць пакуль ня будзе. Але як у такіх умовах яго стрымаеш! Грошы ўладам патрэбныя тэрмінова — ня толькі на лядовыя палацы, вакзалы, масты, дышляматычныя прадстаўніцтвы і стадаляравыя зарплаты, але і на перадвыбарчую кампанію.

Разумеючы ўсю гэтую катавасію, адчуваючы яе сваёй скурай, наваполацкія прадпрымальнікі, не задумываючыся, вырашылі страйкаваць другі раз — з 1 студзеня. Прычым не ў рэжыме пяцідзённых калядных вакацыяў, як у Менску ці Горадні, а ажно да сярэдзіны першага месяца новага тысячагодзідзя, прычым яны гатовыя і ўесь студзень праселзець дома — таніней абыдзеца.

Увогуле, рэзвагі падаіць падаткоўцы прадпрымальнікі гарт прадпрымальні-

каў нельга не ўспрымаць скептычна. Маўляў, саспела сярэдняя кляса, якая ведае кошт свабоды і цывілізаціі. Сярэдняя жыцця і будзе стаяць за съвятыя каптоўнасці гарой. Лухта! Беларускія прадпрымальнікі гэткія ж залежны ад уладаў людзі, якія настаўнікі, лекары, токары, пекары і калгаснікі.

Я спытываюся на полацкім кірмашы, чаму тутэйшыя прыватныя гандляры не страйкаюць? Атрымаў такі просьбенік беларускі адказ: кіраўніцтва рынку паставіла ўмовы, пры якіх гандляры мусіць загадзя плаціць за месца на рынку ў разылку на поўныя месяц, прычым нікога не цікавіць, колькі дзён у гэтым месяцы ты зъбираешся гандляваць. Хоць адзін дзень — усё адно плаці за месец. Які сэнс страйкаваць, калі заплочана за месца? Калі не заплочіш, больш месца ня ўбачыши. А гэта прыкладна тое саме, што выставіць работніка за вароты прадпрыемства! Хочаш жыць, слухай начальства! Будзеш страйкаваць, атрыма-

еш поўную свабоду. І гандлюй семкамі ля ПТВ.

Узыніаке пытанне: чаму падатковыя кантралёры не чапаюць полацкіх прадпрымальнікаў? Я маю наконт гэтага наступную думку: полацкі кірмаш — адзін з найбагацейшых у вобласці (у некалькі разоў буйнейшы за наваполацкі), амаль уесь прыбытак ад яго ідзе ў абласную казну. Абласным бюджетам не рызыкуюць. Наваполацкі ж кірмаш належыць гораду. "А ў Наваполацку ж ёсьць "Нафтан" і "Палімір," — думаюць там, наверсе. — Даўк неяк пражывуць і без прадпрымальніцкіх падаткаў".

Тамаш Гурба

АНТОН КРЫЧКИ

Страйкавы лідэр са спальнага раёну

Партрэт Валер'я Леванеўскага, завадатара прадпрымальнікаў і кандыдата ў прэзыдэнты

Гарадзенскія журналісты жартуюць, калі ў краіне пэрыядычна страйкуюць прадпрымальнікі (апошні раз — на мінулым тыдні) — во, маўляў, дырыжыруе работай ўсіх беларускіх рынкаў наш Валеры Леванеўскі, седзячы ў сваёй кватэры ў гарадзенскім спальнym раёне Дзязвітойцы.

І гэта прадаўдя. Два гады тому пасля съвершэнства смерці Арнольда Пічэрскага кіраўніцтва беларускім страйкавым камітэтам прадпрымальнікаў пераняў Валеры Леванеўскі. Але ўжо раней ягоны ўплыў у страйкавым адуццявленні. У страйках вялікай гарадзенскіх, разварушаючы і заахвочваючы ўсіх іншых.

У Горадні Леванеўскі зъбіраў сходы, на якіх сыходзіліся больш за тысячу прадпрымальнікаў. Ужо аблікоўвалася нават пытанье аб стварэнні прадпрымальніцкай палітычнай партыі. Хаця ў Леванеўскага німалі не прызыраліся, прадпрымальнікі звычайна дружна адгукаліся на пропановы страйкаваць, спыняючы гандаль часам нават на месцы. Гэта, па-першае, было "цэхавым" пратэстам супраць закручваныя ўладамі гаек. Па-другое, Леванеўскому ўдаваліся дазве речы: шырока інформаваць і організоўваць людзей на страйк.

Неўзабаве яму ўжо стала замала Горадні. Мабыць, адчуўшы за сабою сілу, уласную важкасць, Леванеўскі палаіўся з гарадзенскім дэмакратамі. Але сіла гэтага шмат у чым уяўная. Леванеўскі па сутнасці быў і застасцца адзінчкам, чалавекам-аркестрам. Палаіўшыся з дэмакратамі, ён зрабіў наступную памылку — стаў пісаць на іх пасквілі і рассылаць па рэдакцыях. Але амаль ніхто не спакусіўся на ягоныя груба зробленыя опусы.

Справа — Валеры Леванеўскі

Так сказаў Лукашэнка

«Я не могу сказаць, што я бачу свайго суперніка, якога апазыцыя вылучыць аднаго супраць Лукашэнкі. Для мене гэта быў бы падарунак. Я бы ім усюды задаваў толькі адно пытанне: «Скажыце, як нейкі кандыдат... можа аўбінацца вуха з вожыкам?» Нейкі адзіны кандыдат будзе прадстаўляць ліберал-дэмакрату, нацыянал-фашысту, бэнэфауцу, буржуя ўгэтах — АГП, камуністу-каляніцу — гэта ж наагул разнашэрская маса».

«Увіце, прыйдзе нейкі іншы чалавек. Вы ўяўляеце, каб перамагчы сеніяна Лукашэнку, які мае ўладны рэсурс, колькі ж трэба грошай і падтрымкі... Той, хто падтрымлівае, хто дасыць гроши, — ад таго новы чалавек будзе залежаць... Мне ня трэба ісці кланіца і прасіць у каго-небудзь гроши на выбары, каб утрымаць уладу. І вось у гэтым самая галоўная незалежнасць кіраўнікоў дзяржаваў».

«Мне ўдалося стварыць магутную, моцную уладу, яшчэ, можа, неэфектную, яшчэ, можа, якая ня вельмі падабаеца людзям. Але яна ёсьць, яна ўжо ў брудзе не валяецца».

«Есьць прадпрымальнікі, ёсьць камэрсанты, а ёсьць проста жулікі. Да апошніх... вы ведаеце маё стаўленыне. Камэрсанты мы не перашкаджаем, але і да памагачыя ня будзем, бо ў нас грошай на гэта ніяма. Хочаце займацца... дзенебудзь купице — прадайце, але заплаціце падаткі — вы ня бедныя. І сеніяна забастоўкі ладзіць з прычынай таго, што «мы ня будзем гандляваць у ларках», — не гандлюце. Я буду глядзець-глядзець, а потым дам каманду — і там будуць гандляваць іншыя...»

Цытаты з выступленія
А.Лукашэнкі на БТ 6 студзеня,
паводле БелАПАН

АБ УСІМ ПАТРОХУ

Навіны за тыдзень

РУЙНАВАНЬНЕ КРЫЖОЙ

Калі вёскі Парочча Слонімскага раёну быў зруйнаваны крыж, устанавлены сябрамі спартова-патрэчнай арганізацыі "Край" у гонар Міхала Баловіча — беларускага патрыёта й рэвалюцыянера, актыўнага ўдзельніка нацыянальна-вызвольнага паўстання 1830—31 г. На думку "крайцаў", да гэтага блузьнерства прыкладі руку мясцовыя ўлады ў асобе намесніка старшыні райвыканкаму Тарсунова ды старшыні сельсавету Падрацкага, які за колькі дзён перад тым падбухторваў жыхароў Парэчча разбурыць крыж.

І гэта не адзінкавы выпадак. Так, у сіненкі 1999 г. у мястэчку Вызна быў зыншчаны крыж, якім арганізацыя "Край" устанавіла памятку герояў Слуцкага паўстання 1920 г. Вясной 2000 г. зынікла памятная дошка Тадэвушу Касцюшку ў вёсцы Сляхновічы. А зусім нядыўна ў Гародні бязбожнікі выкрадлі крыж, які вернікі-патрыёты паставілі на месцы ўзарванай саветамі Фары Вітаўта.

НОВЫ БЕРАСЬЦЕЙСКІ ЯПІСКАП

Кіраўніком Берасьцейскай і Кобрынскай япархіяў прызначаны архімандрый Сафрон, які да гэтага быў намеснікам мужчынскага манастыра ў Лядах на Меншчыне. Хіратонія адбудзеца ў Менску 4 лютага. Нарадзіўся айцец Сафрон ў вёсцы Гіршоні пад Берасьцем, якраз тамака, дзе ў 1648 г. забілі сьвятулага Афанасія Філіповіча.

КУДЗІНАВА МОГУЦЬ ЗВОЛНЫЦЬ

Адвакат палітвязня Ўладзімера Кудзінава спадзяецца вызваліць свайго кліента. Новы крымінальны кодэкс прадугледжвае мякчызняше пакаранье за правапарушэнне, якое інклюзінавалі Кудзінаву (яму далі 7 гадоў, якія потым скарацілі на 2 гады па амністый). У Менскі абласны суд ужо накіраваў адпаведную скарту. Калі ле задаволіць, Кудзінаву выйдзе на волю.

Алесь Кудрыцкі

ЗАБАРОНЕНА ПАЛІЦЬ

З 1 студзеня ва ўсіх больніцах забаронена паліць — і хворым, і лекарам. Міністэрства аховы здароўя рыхтует ўказ, які забароніць паленіне і ў іншых установах — культурніцкіх, навучальных, навуковых. Зыгчу паліць мае сёняня 45% беларусаў, 42 чалавекі ў краіне паміраны штодзень з-за хваробаў, выкліканых тытунём.

РАСЕЙЦЫ МЯНЯЮЦЬ КАРЭСПАНДЭНТАУ

НТВ ды РТР мяняюць сваіх уласных карэспандэнтаў у Беларусі. На месца Аляксандра Калпакова карэспандэнтам НТВ прыедзе нейкі з Варонежу. Невысока ж цэніцца Беларусь у расейскім журналістскім раскладзе. На РТР, дзе працаўала беларуска Алена Лукашэвіч, пакуль невядома, хто прыедзе. Але пэўна што ўжо не беларус.

СЪМЕЛАЯ ДЫПЛЯМАТКА

З студзеня а палове на восьмую вечара ў Маскве напалі на другога сакратара пасольства Беларусі ў Рәсей Марью Марозаву. Нехта выхапіў яе сумачку з дыпламатычнай карткою, ключамі ад кватэры ды 150 расейскім рублямі. Адбылося гэта каля амбасады Этыёпі. Яна стала адбівачца і не дала абабраць сябе да нікі. Узбудзіў крымінальную справу.

МОСТ У ВІЦЕБСКУ

У Віцебску пабудавалі новы мост даўжынёй 530 м цераз Лучосу. Зраз жыхарам спальных мікрараёнаў будзе нашмат ямчэй дабраца да адной з найбуйнейшых прамысловых зонаў места.

ЗЛОДЗЕЙ ЗАГНУУ АД ТОКУ

4 студзеня за 1,5 км ад Нараўлянаў знайшлі мерцвяка. Чалавек вырасшыў нарэзаць электрычнага дроту, каб потым яго прадаць, але перабралі ў яздзейную лінію электраперадачы з суседнім, магутнасцю 110 кВ. Раней небараку ўжо судзілі за продаж каляровага металу.

Алесь Кудрыцкі

Памёр Янка Золак

30 сіненкі 2000 году а шостай гадзіні вечара ў шпіталі с. Пятра ў горадзе Нью-Брансвіку (ЗША) памёр беларускі паэт Янка Золак (Антон Даниловіч). Пражыў 88 гадоў. З 1944-га году ў эміграцыі. Актыўны ўдзельнік беларускага руху на чужыне. Рэдагаваў часопіс "Беларуская думка". Выдаў 2 томы сваіх твораў у ЗША і зборнік выбранага "Вятырка з радзімай краінай" ў Беларусі. Любіў бацькаўшчыну, марыў памерці на роднай зямлі. Пахаваны на беларускіх могілках у Саўт-Рывэры, Нью-Джэрсі, ЗША. Вечная памяць.

Л.П.

«Сапатыцкая футбольная каманда нацыянальнага вызваленія»

МЭКСЫКАНСКАЯ Панама

Змаганьне ч'япакіх партызанаў можа быць выгаднае... ЗША

Адкрытая ўзброеная барацьба ў мэксыканскай правінцыі Ч'япас цягнецца з 1994 г., хоць у апошнія гады крыва лілосія няшмат. Апошнія падзеі паказваюць, што сапатысты могуць перацягнуць шчасце на сваю бок. Новы прэзыдэнт краіны ад праўці, Вісэнтэ Фокс, якога "прагрэсіўная грамадзкасць" падаразе ў сымптызія да паўночнага суседа, ледзь уступіўшы на пасаду, адразу выпускае на волю сапатыстаў, перадае ім вайсковыя базы і выводзіць войскі. Гэтым ён выразна процістаяўляе пазыцыямі сваіх папярэднікаў — нацыяналістычных урадаў Інстытуцыйна-Рэвалюцыйнае Партыі, якія жорстка процістаялі сапатыстам, спачатку спрабуючы задушыць збройна, а пасля ўсяляк байкатуючы выкананыне заключнікаў з субкамандантэ пагадненінем.

Апошнія крокі мэксыканскага прэзыдэнта наводзяць на думку пра іхнюю сувязь з павелічэннем амэрыканскага ўпльву ў Мэксыцы. Ці могуць сёняня Злучаныя Штаты спрыгніцца да незалежнасці Ч'япасу, як колісі спрыгніліся да незалежнасці Панамы ў 1902 г.? Тады, дзякуючы зацікаўленасці ЗША ў кантролі над стратэгічнымі каналамі, ад Калумбіі адварвалася новая дзяржава ўтварэнне — Панама. Хоць для яе ўзынкненія існаваў мінімум перадумоў.

Ч'япаскія паўстанцы маглі б прыгледзецца да гэтага гістарычнага даследства. Яны маюць шанец з дапамогай ЗША стварыць нармальну дзяржаву. Як па-моіму, дык усе адно, з чыёй дапамогай яны гэта зробіць. Дасёняня на іх сумленыні ніяма ні сумненых апэрацыяў з наркатаў, у якія ўцігнуліся ўсе лацінаамэрыканскія партызанкі, ані крылавых масакраў. Насельнікі тых місісіпінай маюць і этнічныя, і куль-

турныя падставы для адасабленіння, бо крайні поўдзень Мэксыкі й Гватемала — гэта цэнтры цывілізацыі маі, адрознай ад цывілізацыі ацтекаў, што квітнела на ўсходзе.

Амэрыканцы — вядомыя дабраці, але новая краіна можа быць і карыснай для іх, сама мала па двух матывах. Па-першае, дзеля верагодных прыродных багаццяў краю, перадусім нафты і серы. Амэрыканцы варта дабівацца незалежнасці Ч'япасу, б размаўляць з ім будзе лягчэй, чым з Мэксыкай, што мерылася (і мерыцца?) стаць вялікай дзяржавай ды дамінаваць над усім гішпанамоўным амэрыканскім съветам.

Яшчэ больш звабнай выглядае іншая выгода — стварэнне буфернай дзяржавы паміж спакойнай і заможнай поўначчы Амэрыкі, зьяданай у эканамічных хайдзінгах NAFTA, і бурлівым поўднем кантынента. Некаторыя каментатары ставяць сапатысцікі паўстанцыне ў адзін шэраг з уступленнем Мэксыкі ў NAFTA, своеасаблівы амэрыканскі адпаведнік Эўразіі, дзе рэй вядуць Штаты Каліфорнія, што паўстаньне было ўзынятае, каб сарваць паўночнаамэрыканскую інтэграцыю. Паводле задумы, Мэксыка мае ў гэтым звязе дагнаць сваіх хайдзінскіх ніякіх для яе ўзынкненія — Панама. Хоць для яе ўзынкненія існаваў мінімум перадумоў.

Адараўшы ад Мэксыкі адсталы

поўдзень краіны з Ч'япасам, шматгадовай гарачай кропкай Мэксыканскіх Злучаных Штатаў, што цяпер мае ўсе шанцы стаць крыніцай бясконных турботаў для NAFTA, ЗША дададуць Мэксыцы стабільнасці й міру. У Вашынгтоне, магчыма, не забыліся пра слынную Мэксыканскую рэвалюцию пачатку XX ст., праведзеную Э. Сапатам і ягонымі войскамі, якіе прыйшли з поўдня — амэрыканскія войска тады не дали рады паўстанцам. Сапата называў свой чын першай сацыялістычнай рэвалюцыяй, спрабуючы адбараць першасць у расейскіх бальшавікоў. Яго змаглі — такі забіць — з сасады тысячя жаўнеруа прыціліся ѹ адначасова стрэліла ў яго, але ў Ч'япасе і сёняня жыве легенда пра шэршага каня Сапаты, што бяз коніка ўсё скача па гарах на поўдзень. І калі Маркас сядзе на кані...

Не назавеш зручнай і мяжу NAFTA, што цяпер выходзіць на кардоны сярэднеамэрыканскага съвету за ягонымі непрыемнымі для ЗША традыцыямі — бяскончымі войнамі, нялодзкімі дыктатурамі, вытворчасцю наркотыкаў...

Інтэгруючыся з Мэксыкай, ЗША траліяюць у сътуццю, аналічную зўразвізываўскай у турецкім пытанні — ніякія вырашэнія, што рабіць з Турэччынай з-за курдзкіх вайны і мажы з Хусайнам. ЗША звязаліся з Мэксыкай, і цяпер ім давядзенца вырашыць ейныя праўлемы. Адным з развязаньняў можа стаць стварэнне з бунтоўнага Ч'япасу больш-менш стабільнае буфернае дзяржавы. Якое, магчыма, ужо пачалося. Праўда, Маркас у сэпаратызме заўважаны ня быў, але й панамы да пэўнага часу таксама не былі. Дык іх гатовы субкамандантэ стаць прэзыдэнтам?

Сяргей Радштайн

Угандыйска-беларускі канфлікт

Угандыскім парляментарам, што расціснуў паўдэрненую з'ездзелку 1996 г. па закупцы гелікоптараў і танкаў у Беларусі й Баянгары для войскаў гэтай афрыканскай дзяржавы, не ўдалося атрымаць беларускія візы.

Пяцёём апазыцыйным дэпутатам на чале з Крысам Мудулам адмовілі ў выдачы візу беларускага пасольства ў Лёндане. Парламэнтары, што па 10 дніх знаходжаны ў Эўропе вярнуліся на радзіму, хацелі

праверыць цэны і падрабязнасці дамовы, паводле якіх Беларусь прадала Угандзе два неадрамантаваныя гелікоптары па кошце адрамантаваных.

Мудула заяўвіў, што аналягічны даклад па баўгарскім съледзе будзе гатовы 20 студзеня. Што да няўдачы ў Беларусі, дык ён сказаў, што, "магчыма, асобы, замышляныя ў ту справу, прыклалі тутака руку. Мы зыбіраемся атрымаць больш фактаваў. Але цэлы месяц мы марна спрабавалі наладзіць афіцыйныя контакты з беларускімі ўладамі".

Паводле New Vision,
Уганда

правода жыцця

Заляцелі...

Яшчэ нікто так ня зьдзекаваўся з ідоўліці Лукашэнкі ў Замітальіна, як англамоўнае Інтэрнэт-выданне Russia Today. На ягоным сайце зъмешчана паведамленне пад загалоўкам Belarus to Fly Iraq (Беларусь паліціціць у Ірак). Дзе распавядаецца, як той дамовіўся ў Багдадзе пра рэгулярныя авіярэйсы туды з Менску. Са спасылкай на ірацкага радыё паведамлянца, што ў Ірак лётату Uladzimir Zalyatalin. Хаця некаторыя чыноўнікі ўжо даўно называюць яго "первым заместителем главы администрации".

Зыміцер Калярадзкі

Чужаземцы тоўпяцца калі па-
раходных прыстаняў. Съветла-
валосыя нарвэжцы, шыракате-
рыя шведы, паллякі, мурзатыя,
ніжкарослыя, у клубах часнычна-
га паху, жыхары Міжземнамор-
скага ўзбярэжжа, вялізныя слав-
янічныя.

Джон Дос Пасас, "Мангетэн"

Славамір Адамовіч

ПРАВА НА ВОЛЮ

Некаторыя мае знаёмыя кожуць, што ў Беларусі німа чаго рабіць з восені 1996 г. У тым сэнсе, што пасъля ўзмацнення асабістай улады Лукашэнкі і ягоных падхалуйнікаў жывая, творчая праца і рост нашага дабрабыту на тэрыторыі Беларусі немагчымыя. Асабіста я мяркую, што жаданы пакінуць Беларусь у многіх беларускіх грамадзяніў авбостраца ў апошнім квартале наступнага году — пры ўмове, што гэтым грамадзянам ні ўдасца адхіліць існуючыя рэжымы ад улады і пайзучая ліквідацыя Беларускай незалежнасці будзе працягвацца. Яшчэ я думаю, што безумоўнае маральнае права на эміграцыю з Беларусі яе грамадзянне атрымалі настолькі восеньню 96-га, колыкі вясною — пасъля ўцёкаў Зянона Пазнянка...

Дабро і зло

чы пад'езд яго менскага дому. Няхай цяпер сынок дае рады пахам Нью-Ёрку (Беларусі ў наш трывожлівы час патрабны грамадзянне з моцнымі насамі).

Добра, што ты пакідаеш Беларусь, каб там зарабіць шмат грошай і стаць мецэнатам беларускага масацтва альбо фундатарам партыі нацыянальных інтарэсаў.

Добра, што ты пакідаеш тваю Краіну, практычна нічога ня ведаючы пра яе. Там ты вельмі хутка даведаешся пра ВКЛ і навучыся адрозніваць барауду Багушэвіча ад барады Крэчзўскага.

Добра, што ты пакідаеш Краіну беларусам съвядомым. Ёсьць надзея, што там ты зоймешся на толькі бізнесам, але станеш актыўным чыннікам беларускага грамадзка-палітычнага жыцця на чужыне.

Добра, што ўвогуле ты выбіраешся самаволій на Захад, а не пад прымусам на Ўсход.

ваць толькі ў закрытых памяшканіях, якіх, што праўда, тысячи ў тысічы.

Хвалёная амэрыканская ўсьмешка — гэта ня столькі знак ветлівасці, колькі перасыцрогі: што ведае, што ты там надумаў.

У Нью-Ёрку на кожнай стрыт/авеніі штосьці будуюць альбо рамантуюць. Таму праходжым на галовы часта падаюць элемэнты будаўнічай вытворчасці.

Калі рагтам амэрыканскому паліцэйскуму ўздумалася цябе затрымаць, найперш пакажы яму твае пустыя далоні. Гэта яго крыху супакоіць, і, магчыма, ён ня будзе падымаць гвалту ѹ страляць без папярэджання.

Ад'яджакуючы ў ЗША, пакінь дома твае любімым чорныя плаўкі. Амэрыканскія гетэрасексуалы купаюць выключна ў шортах па калена, а то і ніжэй. Манаполію на майткі там захапілі гамасэкі.

У Нью-Ёрку хлеб нясмачны й да-

100 кожкы на пляцоўцы, агароджанай трохметровай сеткай, лупяць маленькім мячыкамі ў сціну дому, а ты ледзі ногі цягнеш да сабвэю пасля 10 гадзін работы на будоўлі, сілой для абуроння ўжо німа. Усё, што ты можаш, гэта падумаць: калі ў мяне будзе шмат грошай і вольнага часу, то не, ня стану я займацца такім глупствам.

Адзін токен (жэтон) на праезд у нью-ёрскай падземцы каштуе паўтара доляры, а празнай картка на сен дзён — сяміццаць доляраў.

Што б ты дзе ні купляў — гандлюйся. Бывае, што ўпадабаную рэч можна купіць напалаўну таныней ад першапачаткова заняўленай цаны.

ЯК ТРАПІЦЬ У ЗША?

Найлепши трапляць у гэту краіну легальнымі шляхамі, атрымаўшы рабочую, студэнцкую, гасціную візу альбо выйграўшы так званую "Зялённую карту" ("Грын-карту"). Некаторую інфармацыю можна атрымаць у работнікаў амэрыканскага пасольства (уваход з боку вуліцы Камуністычнай у Менску) альбо з матэрыялаў інфармацыйнага стэнду гэтася установы.

Можна ехаць і самадумам, спрабуючы трапіць у ЗША з Канады, напрыклад, альбо з Мэксікі. Але гэткія варыянты лепш пакінуць на турант авантурыстичным.

Ведаю колькі беларусаў, якія падехалі ў Штаты съследам за сваімі жонкамі-жыходукамі. Хто-нікто зь іх кляне цяпер і свае неразумнае жыцтві, і краіну жончынай мари.

Ёсьць шанец трапіць у ЗША і па так званай "палітычнай часці". На жаль, прыкладаў хапае: схадзіў раздругі на мітынг, трапіў пад раздачу міліцыйскіх "гасцініц", засываць сваё прозывішча ѹ праваабарончым бюлете́ні — і можна съмеля шыбываць у іхнае пасольства па візу. Глядзіш, праз які месяц ты ўжо па другі бок Атлянтычнага акіяну — рыхтуеш дакументы на палітпрытулак...

ЭМІГРАЦІЯ "НОВАЙ ХВАЛІ"

На 24-й сустрэчы беларусаў Паўночнай Амэрыкі Старшыня Вярховай Рады 13-га скліканьня Сямён Шарэцкі заяўлі, што новае — 90-х гадоў — рушэнне беларусаў на Захад трэба называць палітычнай эміграцыяй. Аднак прысутны на згаданым мерапрыемстве палітэмігрант Зянон Пазнянкі сказаў нешта пропцілглэа: на яго думку, новая беларуская эміграцыя мае пад сабой эканамічныя грунт. Што ж, як той казаў, і дзед мае рацию, і тата. Аб'яднайшы гэтыя дзіве пазыцыі, мы можам атрымаць больш-менш аўтактыўную карціну: сёньняшня беларуская эміграцыя "новай хвалі" зьяўляецца палітыка-еканамічнай. Характэрнымі прастадунікамі палітычнага кірунку якраз і выступаюць Зянон Пазнянкі і Сямён Шарэцкі. Мяне, аднак, цікавіць лёс так званых эканамічных эмігрантаў. Пераважна зь імі, зь беларускімі беларусамі, якія прыехалі ў ЗША, каб застацца там і дасягніць матэрыяльных посяху, я трывалу найшырэйшыя і найбольшыя рабочыя контакты і сяброўскую лучнасць падчас працы ў Нью-Ёрку.

У апошні дзень перад ад'ездам прайдзісці па твайм горадзе, паглядзі на нашых людзей. Лічы, што ты апошні раз бачыў стройныя.

Гэта неверагодна, але Галівуд у сваіх фільмах паказвае сапраўднае амэрыканскія жыцці... бандыткаў, наркманаў, прастытуутак ды розных іншых сволочы. Павер, яе там хапае.

У апошні дзень перад ад'ездам прайдзісці па твайм горадзе, паглядзі на нашых людзей. Лічы, што ты апошні раз бачыў стройныя.

О, колькі ў Амэрыцы мастоў! Мост "Залатыя вароты", напрыклад, які звязвае дзве часткі Сан-Франциска. Альбо нью-ёрскія гіганты — Бруклінскі мост праз Іст-Рывэр і Вэрзана-Нэроўз, які злучае Бруклін з выспай Стэйтлан. Адным словам, цыклапічны збудаваны ўражваюць і спакушаюць. Ды так, што час-часом маленькая чалавечыя фігуркі зрывашацца з архітэктурных шэдэўраў і тым завяршаюць сваё свободнае жыццё ў свободнай краіне.

Калі ты дагэтуль марыш папіць тантэйшага піўца калі якога-небудзі Ракфэлэр-цэнтру, што ў Мангетэне, — пакінь надзею. У Нью-Ёрку алькаголь дазваляеца спажы-

за восем гадоў працы на будоўлі. Але сяйчайнікам, гэта значыць майстрам, спэцыялістам у сваёй справе. Памяняў другую ці трэцюю машыну (аўтамабіль яму патрэбны, каб дабірацца на работу), набыў дарагую тэлеапаратуру, вывучыў ангельскую мову. Жыве ў бэйсімэнце — цокальнім паверсе прыватнага дому. Ні разу ня быў у адпачынку. Верыць, што яшчэ крху — і ён стане на ногі, падыміцца ў заробках, купіць кватэрну ў доме.

Пра ўсё гэта я чую ў яго гасціцёх. Мы сядзім за чаркай добра гарадзішнікіні і глядзім новы культивава фільм пра Ірландскую Рэспубліканскую Армію. "Майкл Колінз" — гэта падбеларускую будучыні. Так кака Алесь. І калі ўсё дзінам спатрэбіца зброя, у яго будуць гроши, каб яе купіць...

ЗАРАБІЦЬ НА... СТАРАСЬЦЬ

Нэля прыехала ў ЗША, каб заробіць. Наш "родны кут" ня мог ёй забясьпечыць нават кутка ў рабочым інтэрнаце. Зрэшты, Нэля не была рабочай. Яна працавала журналісткай у праўніцкай газэці, выкравала мясцовых карупцыен — іншыя сацыяльныя язвы не залежнай РБ, застакоўшыся без сям'і, нарамнай жыўля і надзеяў зрабіць кар'еру ў журналістыцы...

Пасыла шасыці гадоў цяжкай працы ў сём'я нью-ёрскіх жыўлоў быўлай выпускніца журфаку мае разбітых інэргія, аднапакаёку з сумешчанымі выгодамі і фотапарат, каб фатографаваць сябе на фоне амэрыканскага багацьця. Ёй 42, і яна ўсё цяжкай знаходзіць супольную мову з мужчынамі...

ШУСТРАЯ

Чарнявая, тлуставатая і пуставатая рэхлівія Сіма ўразіла сваёй надзвычайнай настырнасцю ѹ кацінай лісьлівасцю. На штомесячным сходзе нью-ёрскага аддзелу БАЗы яна пасыпала пасцеріція чалавека ў калі дваццаці. І кожнаму нешта шашне, абнадзеіць, паабіяце, запытаеца. Адным словам, Сіма рабіла паперы на палітпрытулак і шукала, хто б ёй мог падпісаць афідэйт — пасцерідканае, што на Радзіме яна цярпела перасльед за апазыцыйную дзейнасцю і цяпер байца вяртасці ў Беларусь, бо там, маўляў, яе чакае турма.

Ці падпісаў ёй хто з нашых тую нахабную хлускіні — я ведаю. А я, каб адрабіцца ад уедлівай дзявулі раз і назаўсёды, называў ёй цану майго подпісу. Бог сьведка, цану памяркоўную — 500 амэрыканскіх. І што б вы думалі, дарагая мае людзі?! Мая інфармацыя для раздуму ніяк яе не зьблітэжыла. Больш таго, дзявуля запэўніла мяне ў тэлефонную слухаўку, што запатрабуе абмеркаваныя майкі паводзінаў (sic!) на чарговыім сходзе рэгіональнага аддзелу Беларуска-Амэрыканскага Задзіночання.

Ніякага абмеркавання, што праўда, не было. Але й подпісу зь мяне Сімачка больш не цыганіла.

ШУСТРЫК

Ён Сіме да пары — гэткі ж чарнявы, пустры і пусты. Справе пісаць у жыдоўскія рускамоўныя газэты — пра жыццё беларускай дыяспары. Зі Беларусі зваліў, бо ў чарзе па якіх не хадеў стаяць. На беларускіх пікетах пхнечца зь бел-чырвона-белымі сцягамі у першыя рады — каб на фатадзымку відаць было. Таксама подпісы жабруе.

АРЛЯНЯТЫ, АРЛЕНКІ, АРОЛІКІ...

На наша шчасыце, тут, у Беларусі, у межах Бацькаўшчыны, яны ёсьць — Купалавы арлініяты, якім Вялікі Пашт даваў "сарпы і косы ў руці Ды мячы, каваны з сталь", каб "здабыць свабоду Зналі, шанавалі І у цяжкую прыгоду ўстані гроздай хвалія".

Справады, мы ведаєм прозывішчы сонця — маладых беларусаў — школьнікаў, навучэнцаў праффаху-

ВЫБІРАЕМ АМЭРЫКУ?

З пачатку 90-х куды толькі нашы не выяжджалі: Бэльгія, Нямеччына, Францыя, Чехія, Вілікабританія...

Адзін тутэйшыя сваю жонку зь дзіцем адвёз ажно ў Новую Зэляндыю (сам, праўда, вярнуўся, бо яму ў тут пакупку що ўтульна). Але найбольш інтэнсіўна беларус цытніца ў Паўночную Амэрыку. І правільна рабіце, бо, як вядома, ЗША — краіна вялікіх магчымасцяў. Краіна, якая сёньня працапаноўвае і работу, і грошы. А нам, як вы разумееце, толькі гэта ў трэба — акрамя ўсяго іншага.

Нядобра пакідаць Беларусь у час, калі вырашаеца лёс незалежнасці гэтай краіны.

Вельмі нядобра пакідаць Бацькаўшчыну, калі тут ты ніводнай ночы не быў Міронам, а за мяжою зьбіраешся прэтэндаваць на статус Пазнянка.

Двойчы нядобра, калі ты пакідаеш Беларусь як Беларус, а ў Нью-Ёрку ідеш атрымліваць вэлфэр як Жыд...

Зрэшты, у зьяве, якую мы называем эм

СУРОДЗІЧЫ

чылішча і коледжаў, ліцэістай, студэнтаў ВНУ, якія робяць штодзённую і разам з тым герайчную работу ў імя свабоды Бацькаўшчыны. Без ільквага патасу ў футурыстычных нацяжак можам съцвярджаць: на вулічных акцыях беларускія арлянты вырастаюць у гордых і дужых арлоў, якія на маюць такі звычкі — адлятаць у вырай.

Іншыя арлянты прылятаюць у беларускія гнёзды замежжа. Пра два шустрых арлёнкаў мы ўжо згадалі. Ёсьць таксама і ціхаходы, якія наперад ня лезуць, але і свайго не ўпускаюць. Хай бы сабе і так было: ідуць маладыя ціха і ўпэўнена да мэты. Хай бы сабе. Але што ж, скажыце, нам думачь пра арлёнка, які перад раградукцыяй партрэту Ліва Сапегі робіць вялікія вочы няведання? І гэта паслья сканчэння Менскага гуманітарнага ліцэю! Зрэшты, можа і сапраўды неавабязковая ведаць пра гісторычнага Ліва Іванавіча, каб патрапіць на вучобу ў Пэнсільванію, летам прысяжджаць у Нью-Ёрк на практику, жыць у гасціннай беларускай Фундацыі імія Крэчэўскага, не перажываць наконт аплаты за месца пад дахам, спакойна ўплятаць ёгурты і штовечар глядзець амэрыканскіх мульцікі?

Калі наш былы ліцэіст N, зачараваны Злучанымі Штатамі, праваліў "тэст на Сапегу" (дарэчы, як і былы прэзыдэнт L), то сёлетні выпускнік былога наргасу нехта Васіль нас, старшыні векам кватрантаў Фундацыі імія Крэчэўскага, праста абязброй сваім няведаннем самых элемантарных акуталаў чутаснай Беларусі. Юны дземянец ХХІ ст. словаў "Пазынак", "ВКЛ", "Марш свабоды", "Наша Ніва" ды іншыя на тэму Беларушчыны ўпершыню пачуў у ЗША. Вось чаму паслья таго, як на нашае пытаньне, дзе такі ёсьць горад Вільня, менскі залётка адказаў, што ў Польшчы, мы ўчарнелі аблітчамі і адправілі Васільку ў вячэрнія нетры Гілсайду па дадатковы галён каліфарнійскага чырвонага.

Разам з менскім Васількам прынязьдзіўся ў Фундацыі і берасцейскі Сярожка. Тыдні праз два ўцікач Сярожка купіў аўто, пра што мы даведаліся чыста выпадкова. А вось пра што мы не даведаліся, дык гэта пра тое, хто тыя "надзеіныя людзі", тыя менскія зязюлі, якія рэкамэндавалі прыніць на высадку ў беларуское гнядзо за акіянам сваіх тутэйшых аролікаў.

МАСТОЎСКІЯ

Ёсьць на Нёмане горад Масть. Добры горад, стary, беларускі. Меў некалі магдубурскае права, мae цяпер прэзыдэнцкую "вэртыкаль".

Дык вось мастоўскія — гэта тыя, якім тая "вэртыкаль" да лямпачкі.

Мастоўскія — гэта беларуская мафія ў Нью-Ёрку і ваколіцах. Ма-

фія, якая не забівае, не рабуе, а дапамагае сваім землякам выехаць у ЗША, каб зарабіць. Нехта з Сям'і вырашае застасца ў ЗША назаўсёды, нехта на даўжэйшы час, а хтосьці зарабіў і ўжо вярнуўся ў Масть, вызваліўшы месца суседу.

Як сапраўдныя беларусы, нават аб'яднаўшыся ў Сям'ю, мастоўскія паводзяць сябе сыціла. Час-часом прыходзяць на сходы Беларуска-Амэрыканскага Задзіночання, бяруць удзел у палітычных акцыях, съязнікаюць беларускія съязы...

І вось яшчэ пра паводзіны беларусаў і астатніх. Пакуль "шустрыя" складалі ілжывыя афідэвіты, інтыравалі ды нашпіталі, а менскай зязюлікі аролікі расцышфроўвалі абревіятуру "БАЗА", мастоўскія прыходзілі да нас па Беларускую Кнігу. Пакідаючы ў заклад свае рабочыя даляры, яны забіралі з сабой вершы Багдановіча, Жылкі, эмгранта Сяднёва, Салаўя, Крушыны, Арсеньевай. Ня ведаю, іф чыталі мастоўскія хлопцы беларускую пазэю ў Беларусі, але тое, што яны звязнікаюцца да яе там, на чужыне, съведчыць пра многое. Прое тое, напрыклад, што мастоўскія — гэта свае: надзеіныя, моцныя, працавітыя. Адым словам, беларуская мафія ў ЗША.

НА ПЕРАЛОМЕ

Першая хвала беларускай палітычнай эміграцыі адыходзіць у гісторыю разам з ХХ ст. Адыходзіць з радасцю, пабачыўшы над незалежнай Беларусі пераможны бел-чырвона-белы сцяг. Адыходзіць з болем, стаўшы сведкам рованаць антыбеларускіх сіл на Бацькаўшчыне.

Адыходзіць, перадаючы сымбалі і тэстамэнты Беларускай Народнай Рэспублікі новаму пакаленіню беларусаў у чужыне. Хочацца верыць, што беларускія эмігранты 90-х ня толькі захаваюць матэрыяльныя і духоўныя набыткі папярэднікаў ды спыніць бессэнсоўны падзел беларускай эміграцыі на так званых "крывічоў" і "зарубежнікаў", але ўжо ў хуткім часе і Беларускі Дом у Мангетэне пабудуюць, і першы ўласна беларускі касцёл, і беларускаму нацыянальні-вызвольнаму руху ў мэтраполіі будуть дапамагаць ня толькі пікетамі, але і грамштамі, і, нарэшце, звернуць увагу на праблему беларускага лобі ў структурах амэрыканскай улады.

Будзаем памятаць: там Беларусь, дзе мы, Беларусы.

P.S. За духоўную і матэрыяльную падтрымку Аўтар выказвае самую шчырую падзяку новым беларускім эмігрантам і часовым гасціям у ЗША: В. Якімовіч, А. Сурмачу, А. Крыштаповіч, І. Якунін, А. "мастоўскуму", А. Калбуну, М. Абраменку, М. Клакоцкаму, В. Дворніку, В. Камінскому, Ю. Чудзіну-Васілеўскому, В. Говараву, В. Кузьменку...

АБВЯШЧАЕЦЦА КОНКУРСА НА АТРЫМАНННЕ СТЫПЕНДЫЯЎ
у Міжнародным каледжы ў Італіі (100%)
і ў Міжнародным Сельскагасподарчым Каледжы ў Вэнэсуэле (75%).

У каледжах выкормыстуваецца сістэма міжнароднай передуніверсытэцкай адукцыі IB (International Baccalaureate, Міжнародны Бакалар'ят), рэзультанта на два годы новучання. Дыплём IB дзе праўа поступлення ў ВНУ большасць краінou сусвету.

Головная мэта Каледжу міжнародной супольнасці — усталіваць ідэалоў міру, талерантнасці і супрацоўніцтва паміж мадзодзьдзю розных краінou працэс адукцыю. Кожны студэнт каледжу зляўлічае працтвайнікам сваёй краіны і павінен якмага больш паведоміць пра яе сваім сібрами па вучобе. Таму апрош выдатных акадэмічных ведаў кандыдаты павінны выдатна ведаць беларускую мову, гісторыю і культуру.

Век абітурэнтаў — 16-17 году (16 году павінно сплоніцца да 1 верасня 2001 г.), век обітурэнтаў Сельскагасподарчага Каледжу ў Вэнэсуэле — 18-22 гады.

Конкурс адбываецца ў тры туры. На першы тур абітурэнты павінны даслать да 9 сакавіка 2001 г. з заявой з сваім адросам, контактным телефонам і нумарам школы, дадзенку аб стане здароўя, ліст пасліхавасці з мінусам і зтынкамі з новучальныя годы, звесткі аб удзеле ў вучнёўскіх амплядах, мастацкай самадзейнасці, спортывных заслугах, копіі грамотоў, дыплёмаў і д. Пераможцы атрымаюць лісты з інформацыяй пра ўмовы і час правядзення другога і трэцяга тураў.

Ахвотны атрымальнік дадатковую інформацію могуць пісаць альбо званиць: Менск 220050, вул. Кірава 21, пакой 6, тэлефон для дадатковых звестак: 2261073.

БЕЛАРУСКІ ПАЭТЫЧНЫ
ТЭАТАР АДНАГО АКТОРА "ЗЫНЧ"

студзень/2001 — адзінаццаты тэатральны сезон

У касцёле
св. Сымона і Алены

15 пятнадзелак пачатак 18.00

Н. Гілевіч. "Не праклінай, што я люблю..." Монаспектакль паводле вершаванага раману "Родныя дзеци". Выкананыца — Мікола Лявончык

Канцэртная зала
Белдзяржфілармоніі

19 пятніца пачатак 19.00 Прэм'ера. Алег Залётнэй. "Адзінокі птах". Рамантычная монаопера ў 2-х дзёх аў жыцьці і съмерці Адама Міцкевіча (паводле твораў А. Міцкевіча, Я. Чачота, Р. Бараудліна). Выкананыца — з. а. Беларускі Віктар Скарабагатай

Энцыкладыя беларускага замежжя

Фота Анатоля Клешчuka

Антон Чіхінскі (Аўстралія)

Нікаль Лызынецкі.
Чыкага. Мэтро.

новы год у операх

Галіна Лукомская

Першыя дні новага стагодзьдзя аказаліся багатымі на спаткані і ўспаміны. Дзякую італьянскому тэлебачанню, якое прыйшло ў дом разам са спадарожнікамі антэнай — сёлета мы пілі традыцыйнае шампанскіе не пад воклічы “усенароднаабранага”, а пад чароўныя гукі “Госкі” прости з тэатру “La Scala”. Галоўную партыю сіпявалі, вядома ж, беларуская грамадзянка Марыя Гулегіна. Сіпявалі мо мянятак добра, як мы спадзіваліся, але, галоўнае, сіпявалі, і то было для нас вялізна радасцю.

А жыўцом мы спаткаліся не з Гулегінай, а з іншай прыкметнай дзівай зь ліку новазмігрантаў. 5 студзеня ў касцёле Св.Роха адбыўся першы пасля 11 гадоў расстання камэрны канцэрт Галіны Лукомскай. Многія менчукі — нават тыя, хто былі на той час яшчэ дзецьмі, — напэўна, памятаюць гэтую сіпявачку, якая ўпрыгожвала беларускую оперную сцену ў найбольш зорныя для яе 1980-я гады. Цяпер у Беларускай Операі ўжо німа гэткай яскравай Царыцы Ночы, Марфы, Джыльды... Ня кажучы ўжо пра мэханічную куклу Алімпію з славутай оперы “Казкі Гофмана”, якая ўвогуле зынікла з сцэны.

Памятаю нават не прэм'еру, а генэралыны прагон гэтага спектаклю для міністэрскіх і цэкоўскіх ураднікаў, якія сваёй воліяй рашалі, ці можна паказаць яго публіцы. На дварэ стаяў 1983 г. Мае бацькі нейкім чынам набылі запрашальнія билеты, і я, стаўшы подых, слухала Лукомскую, якая выводзіла сваім зонкім, срэбным голасам галаваломны афенібахаўскія калятратуры.

У тым спектаклі выступаў цэлы букет бліскучых сіпевакоў. Беларуская Опера хутка ішла ўтару і прыканцы 1980-х апнулася на такіх вышыніях, якіх ёй, можа, ужо ніколі не дасягнуць. У тых гады ў нас сіпявалі прымадона Гулегіна, выдатныя тэнар Вячаслаў Полазаў, які пазней таксама выконваў вядучыя партыі ў нью-ёркскай “Metropolitan Opera”, дый шэраг цудоўных сіпевакоў, якія не зрабілі гэткіх жа асьляпляльных сусветных кар'ераў, аднак цалкам на іх заслугоўвалі. Згадаць адну толькі Надзею Губскую... Пераважная большасць гэтых сіпевакоў нія мела беларускіх каранёў і вучылася за межамі Беларусі. У гэтым сэнсе Лукомская была адным зь нямногіх выніктаў: пачат-

ковую вакальную адукацию яна атрымала ў Гомельскай музычнай вучэльні, потым дасканалілася ў Беларускай кансерваторыі пад пільным вокам выдатнае сіпявачкі Тамары Ніжнікавай.

У той час нікто не дзяліў сіпевакоў на “нашых” і “нія нашых”, дый самі яны з адноўкавым энтузіязам ставіліся да свайго тэатру і ахвотна ўдзельнічалі ў пастаноўках новых беларускамоўных операў. Дзіўна, але ў апошняі гады савецкае эпохі беларуская музыка і беларуская слова гучалі на менскай опэрнай сцене нават часцей, чым на пачатку 1990-х, ня кажучы пра сённяшніе поўнае занядбанні.

Ідзілі скончылася ў 1988 г. падчас сумна памятнай пастаноўкі “Балю-маскараду” Вэрдзі. Як вядома, Гулегіна зыхала ў выніку грандыёзнага скандалу, які выбухнуў з-за таго, што яна адмовілася сіпяваць партыю Амэліі па-расейску. Лукомская ў гэтym жа спектаклі мусіла засыпаваць партыю Аскара (аматары опэрнага мастацства напэўна ведаюць, што ролі хлапчукоў у операх выконваюцца кабеты), але ёя ўвесь час толькі кармілі абіянкамі. Урэшце яна папрасіла растлумачыць ёй прычыну затрымкі, і рэ-

жысэр (хоць і сам напалову габрэй) спакойна адказаў: “Мне не падабаецца форма Вашага носу”. Канечне ж, гэтыя разоны ня меўт анікага дачыненія да эстэтыкі — тым болей, што Лукомская заўжды глядзелася дасканала.

Сёння яна ўзгадвае гэтага рэжысёра (даўно ўжо нябожчыка) зь вялізною ўдзячнасцю — хаяць бы за тая ўрокі прафесіяналізму, якія ад яго атрымала. З гэткай жа ўдзячнасцю яна ўзгадвае і дырыжора, які не хаваў сваёй антыспатыі да ейнага “неславянскага выгляду”. Антысэмітизм гэтых людзей быў толькі сродкам прыстасавання да агульной атмасферы, якая тады панавала. Імперская функцыянеры сутаргава хапаліся за ўладу; антысэмітизм быў іхні апошній надзеяй, і яны амаль адкрыта заклікалі працаўнікоў да пагромаў, а габрэяў — да ад'езду з радзімы. Вызначаліся нават даты антысэміцкіх акцыяў. Але замест гэтага працаўнікі выходзілі на вуліцу пад антыкамуністычнымі лёзунгамі. А вось габрэй зъяджкалі — нават ведаючы, што ў Ізраілі іх чакае беспрацоўе. Страшна было за дзяцей; страшна няпэўнай будучыні.

У 1989 г. Галіна Лукомская з дочкамі і мужам выехала ў Ізраіль. Выехала бяз лішняга шуму, ні з кім не пасварыўшыся, не пакінуўшы ў Беларусі ніводнага ворага. Апошні год яна ўсё раздзеяла выступала на опернай сцене, затое сіпявалі мноства камэрнай музыкі. І ня толькі ў філіароні, дзе плацілі нейкія грощы, але і ў бясплатных канцэртах “Клюбу аматараў операў”. Я добра памятаю апошні ейны канцэрт: разам з Вольгай Ціньшай і Рыгором Паліщуком (абодва пазней таксама эмігравалі) яна засыпавала вакальны цыкл Зымітра Шастаковіча “З габрэйскай народнай пазэй”. У залю было не працацца...

Потым быў доўгія бадзяйны пасвেце. Ізраіль, Канада, п’ять кантынэнтаў з гастролімі... Апошнім часам да Менску даходзілі чуткі, што Лукомская захварэла на астму і страціла голас.

Аднак жа вось яна, пераможная, і голас ейны гучыць яшчэ прыгажэй, чым некалі, калі ён ледзь не штотыдзен цесьць практычнікаў Беларускай операі. Спачатку рамансы Глінкі і Рахманіна, потым рамансы Чайкоўскага, на закуску — трывары зь гішланскіх сарсуэлай. Усю музыку яна выконвала зым і ѿзьмілістичным энтузіязам, якога часта бракуе расейскім выканальнікам, сіпявалі, укладаючы сівер эмоцый ў кожную ноту — і аднак жа паўсяль заставалася ў рамках стылю і єўрапейскага добрага густу. Ни дзіва, што захапленыя публікі ўзрастала з кожнай хвілінай! Замёрзлая, у футрах і шалях (бо ў касцёле амаль ня паляць, шкадуючы арган), людзі шалёна пляскалі ў далоні, патрабуючы бісоў і забываючыся, што чалавечы голас — гэта ўсяго толькі дзяве танюсенькія зывячакі, рэурс якіх зусім не бясконы.

Нельга не згадаць арганізатора сёлетнія імпрэзы — піяністку Ганну Каржанеўскую, з якой сіпявачка сябруе з студэнцкіх часоў. Яшчэ ў юнацтве яны падрыхтавалі разам агромністую колькасць разнастайных праграмаў, многае запісалі на радыё. І сёньня, праз шмат гадоў, іхны дуэт гучыць дасканала. Толькі шкада, што ня ўсім сябрам і калегам удалося іх паслухаць — у тэатры ў гэты час адбывалася рэпетыцыя дуётчаканай прэм'еры “Барыса Гадунова”.

Юлія Андрэева

Кнігі для кожнай беларускай сям'і.
Уладзімер Арлоў. Генадзь Сагановіч.
ДЗЕСЯЦЬ ВЯКОЎ БЕЛАРУСКАЙ ГІСТОРЫІ. 862-1918. Падзеі. Даты. Ілюстрацыі. (2-е выданье.)
Уладзімер Арлоў. АДКУЛЬ НАШ РОД. Апавяданні з гісторыі Беларусі для маладых школьнікаў. (2-е дапоўнене выданье.) Кніга з цікавасцю чытаеца ў любым веку.

На дэведкі звязратаца на тэл.: (017) 213-32-32

ЗАПРАШАЕМ НА ПУБЛІЧНЫЕ ЛЕКЦІІ І ПРЕЗЕНТАЦІІ

9 студзеня

Прэзэнтацыя кнігі
СЯРГЕЯ АСТРАЎЦОВА
«Цэнзарскія нажніцы»
з удзелам аўтара

16 студзеня

Прэзэнтацыя тэматычнага
нумару часопіса
«ФРАГМЭНТЫ»
з удзелам галоўнага
рэдактара і аўтара

Прэзэнтацыі адбудуцца ў Цэнтральнай бібліятэцы
імя Янкі Купалы (актавая залі) па адрасе: вул. Харужай, 16
Пачатак а 18.30.

Дыскаграфія

“REFLECTION”. ГРУПА “THE RAVENS”.

“КОВЧЕГ”, 15400. (P) 2000.

Магчыма, калі б той альбом пісаўся на ладна аbstыліванай студыі ды пры ўзделе вушэй прад'юсера-прафесіянала, канчатковы вынік быў бы куды больш пераканальны і, галоўнае, выразны. На жаль, менавіта тэхнічная якасць выдадзенай музыкі і не дазваляе ляпаць крылцамі ў захапленыні ад таго, што зрабілі “Груганы” ў хатні, трэба думаць, студы.

Пакінья тэхнічны бок у спакой і звернемся да боку творчага. Ну, ня ведаю. Здавалася, гадоў з трыццаці таму, на хвалі ўздыму беларускага біг-біту, англійская мова песень здавалася цалкам абрэгутаваная. Тады верылася, што праз год-другі нашыя праўнуцца на Заход і побач зь якімі там “Бягучымі камяніюмі” пачнуть рабіць кар'еру. Мінай гады... Маладыя, што пачынаюць сіпяваць па-англійску, упартыя білісімі: мы, маўляю, працуем на англійскай, бо спадзімся зрабіць кар'еру ў Эўропе. Не, калі бліз ці джаз — пліз! Але калі

уласны рок — сэнкс! Спасіба, вас ня ждуць! Што праўда, сяму-таму часу зь неслабой нямецкай групай працуе. Але ў масе сваіх нашых беларускіх у Маскве. Сто гадоў патрэбна!

Праўда, тая ж “Раванс” апошнім часам, як чутно было, пачынаюць іншымі мовамі авалодваць патроху. На гэтым альбоме нават “Купалінку” прадстаўляюць. “Прадстаўляюць”, мабыць, найбольш адпаведнае таму дзеству слова. Ня ведаю, якія мэты ставіліся, але атрымалася нешта загадкова-нажнічынае. За такое за часамі камуністай адпраўлялі ў фальклёрны экспедыцыі куды пад Магадан. Да вось што найбольш паказальнае: гэтая песня — адзінай хібай альбоме, якая пазначана выразнай мэлёдыйай і таму запамінаецца. Іх, мэлёдыйу, “Крумкачам” якраз і не стае найбольш, бо на аснове мэлёдый не такія ўжо складаныя песні і маглі бы “зайграць” як мае быць. На жаль...

Праграма, безумоўна, значна выйграла, калі бы музыкі ўвесь час знаходзіліся пад прыглядам якога спрэтыкаванага чалавека. Але ці то малавата ў нас такіх, ці то “Крумкачы” занадта ганарыстыя, але жывуць і працују юны самастойна, маючы неблагі, зрешты, патэнцыял.

Рэфлексійны слухач

“TRY ČARAPACHI”. ГРУПА “N.R.M.”.

“BULBA-RECORDS”, CD BR 003. (P) 2000.

Пра новыя выданыя такіх культавых калектываў прынята пісаць з піётатам ды прыдыханнем. А вось мяне тая рок-н-рольная канцептуальнасць дастала ўжо! Мне б з музыкі болей замест рок-н-ролу. А то чую на кожным кроку такія дыялягі. Пытанье: “Як бы вы самі назвали музыку, якую выконваеце?” Адказ: “Ну, гэта такі рок-н-рол у цэльым...” Так звычайна гаворяць тыя, хто ня ўстане ствараць музыку. А ўсяйакую брыдоціні лягчэй за ўсё называць рок-н-ролам. Маўляў, на тэрмін усё і сьпішаца.

Гэта я, вядома, не пра хлопца з “N.R.M.”, якія, як зайдэды, стварылі праграму

разумных, сымпатычных людзей. І я разумею, што іронія — гэта часам ці не адзіны сродак як-небудзь супрацьстаяць паскуднай у целым рэчайснасці. Асабліва тады, калі з задуманага атрымліваецца далёка ня ўсё. Съцёб — таксама палўная зброя па ўмелях руках. Съцёб разам з іроніяй — сумес, па моцнасці роўная кактэйлю Молатава. “Манго-Манго” і “Мотаргед” у адной шклянцы. Але, як вядома з працаў патоляганатамаў, пастаяннае ўжыванне моцных напоў прыводзіць да алькагалізму. Пазней ці раней.

Алькагалізм — той стан, калі табе здаецца: усё, што ні робиш, — гэта клясна! Дасканала! Геніяльна!

Мне здаецца, што Лявон Вольскі з дружбакамі “Бураціны” перабралі шмат і дайно. Бо чым ёсьць альбом “Тры чарапачы”? Шмат у чым — съцёбам, час ад часу нават пуставатым, як тыя “пракладкі” бяз творчых крылцаў паміж песьнямі. Яны нібыта надаюць цэламу той самай канцептуальнайсці, ліхі на ре! Рэшта ж амаль уся — сцэнальная папса! Папса, пабудаваная на зынівачным гучаным нармалёвымі гітар, на зайніхах рымтічных зьбіўках, на мэлёдыхах, дзякуючы якім “N.R.M.”, як і спадзіваліся, праблілася ў кліпавую прастору. Брыдота тыя кліп! І тое, што на тэлебачанні кліпамана В

Эўтаназія ўжо існуе

Мінula XX ст., як мінае малодесьць і жыццё. Разбурыла стагодзьдзе межы: эканамічныя, этнічныя, маральныя, генетычныя і іншыя. Нават такая сакральная рэч, як граніца між жыццём і смерцю, сённяня на так відавочная і мае пэунья граады: магчымая смерць пры жыцці - калі гіне кара мозгу, а з ей чалавек як асоба і разумная істота, і наступае т.зв. вегетацыйнае існаванье, або жыццё паслья смерці - калі гіне ўвес мозг, а кровавазорот і дыханье падтрымліваюца рэнамацыйнай тэхнікай - г.зв. постгравічнай комы.

Дарэчы, адзін з варыянтаў эўтаназіі ў Беларусі ўжо існуе. Калі пацыент паслья цяжкой траумы знаходзіцца ў постгравічнай коме, дык камісія з трох дактароў, канстатаваўшы смерць мозгу, можа прыняць разшынне аб адключчынні апарату. Папярэдне звычайна адбываецца забор органаў для трансплантациі, таксама паслья адпаведнай заключчэнні камісіі. Прывілія для гэтага ня трэба ні згоды свякоў, ні іншых юрыдычных умоўнасцяў, бо ёсьць адпаведныя пастановы міністраўства Беларусі. Вядома, гэта не клясычнае эўтаназія, як у Нідэрландах, але ж гэта таксама съядомае дзеяньне лекараў, якое прыводзіць да смерці пацыента. Прадаў, ныркі, што забираюцца ў "жывога трупа", практычнік жыццёў (або пакуты?) камусь іншаму, і гэта быццам бы часткова апраўдае тую смерць. І ўсё ж, і ўсё ж... А раптам мэдкі памыліліся, а то пацыент выжыў бы? Ці раптам знайшлі б мэтад ажыўлення мозгу? Хіба не такі аргумент і ў пракцічнікаў сапраўдны - "галандзкай" - эўтаназії?

Але мэтадаў няма - ні ажыўлення мозгу, ні збагулення ад мноства ракавых мітастаз. А эканомія відавочная - можна цягніць такое жыццё, не адключаючы апаратуры тыдні месцы (але такое "задавальненне" не заўсёды могуць дазволіць сабе і багатыя заходнія пацыенты), як можна ўжывати і "чудадзейнія", часта разаральна дарагія сродкі для невылечных анкахвортавых. Дарчы, празьмерна доўгае назіраньне, дагляд і чаканье смерці такіх людзей

прыносіць ня толькі пакуты самому хворому, а і немалую псыхофізіягічную шкоду родным і блізкім, што можа выклікаць хваробы і нават скраціць ім жыццё. Дык мо ўзтаназія патрэбна на толькі паміраючым, але і тым, хто застаецца жыць? У любым выпадку, яна не прыдумка вычарэнцаў і нэкрафілаў, як мяркую Ю.Андрэева, а вельмі прагматычны і заканмерны ход у развязыці сучаснай цывілізацыі, якая ўся заснавана на лёгіцы навукі і веры ў чалавечы розум, што імкнецца перабудаваць самога чалавека і перайначыць усю прыроду, ня ведаючы дакладнага пляни, а тым больш выніку сваіх дзеяў. У сацыяльным пляне гэта адбылося даўно, а ў біялагічна-мэдычнай сферы менавіта ў ХХ ст. Чалавек узяўся за тое, што яму не належала, што раней было падуладна толькі Богу. Ці мае чалавек права ўмешвацца ў гены і перайначвацца спадчыну? Ці мае ён права выкарыстоўвацца съянчайю пачонку для ачышчэння сваёй крэві? Ці мае ён права перасаджвацца сэрца - паводле рэлігійных канонаў, умісціліша душы - а тым больш саджача на ягонае месца прости маторчык? Але нарашце і гэтага яму мала - ён замахнуўся на самую смерць, ці не апошнёе прыстанішча Бога і яго спрадвечную манаполію.

Калі быць пасльядоўнимі, то трэба далучыцца да съведкаў Еговы, якія прынішылі супраць ненатуральных умішаніяў у арганізм, нават пераліваньня крэви і як праратаў, ня кажучы ўжо пра трансплантацию органаў. Але, ідуцы такім шляхам, прыдзецца адрачыцца многіх дасягненіяў тэхналагічнай мэдыцыні і вярнуцца ў далёкае мінулае. Думаю, мільнёвы хворых, што чакаюць дапамогі, як і іншыя свякі, будуть супраць, бо для прадаўжэння жыцця ці паліяшэння яго якасці гатоўвя пераступіць праз, здавалася б, непарушныя межы рэлігіі, маралі, права. Ад частага пераадолення межы размываюцца і зынкаюцца. Ці ня горшы за эўтаназію, напрыклад, звычайні мэдныя спарон - забойства будучага чалавека дзеля спакою і камфорту сучаснага? А для нас гэта

даўно ўжо не проблема, а будзённая рэчаіснасць.

Думаю, што гэтак жа будзе і з эўтаназіяй, але ў нас на вельмі хутка. Бо ўзаконене ўмірцьвеньне невылечна хворага ёсьць прывілеем вельмі свабоднага грамадзтва з трывалымі дэмакратычнымі традыцыямі. Фактычна, гэта адна з праівагаў свабоды выбару, той свабоды, імя якой было накрэслена на сцягах усіх рэвалюцый і якая ўсё часцей сягае за межы зразумелага. Але, каб выказацца супраць свабоды, трэба мець або вялікую мудрасць, або вялікі адчай. А пакуль што мала аховных запасаў ў рэтраграды, выступішы супраць адной з галубых ідэях нашай цывілізацыі і ўвогуле чалавечай існасці.

Сёньняшні чалавек вольны ў сваім выбары, у тым ліку і выбары смерці, хаця ў сапрауднасці яе можна толькі паскорыць ці адкладыць - бо ўрэшце яна непазбежная. У сацыяты, калі смерць ёсьць выйсцем зь непераадольных пакутаў хворага і блізкіх, на лекараў ускладаецца авалязак зрабіц гэты апошні крок за самога чалавека, бо сцід пакуль не заахвочваецца нават у самых лібрэаральных краінах (ёсьць яшчэ адна мяжа!). Фактычна, лекары выконваюць сацыяльны заказ, волю і жаданьні людзей, а той др. Кеваркян, на якога навешаў ўсіх сабак праціўнікі эўтаназіі, і сапрауды прынесу збаўленне сваім пацыентам. Пакуты прыносяць дысананс і разлад у грамадзтва, сутнасцю якога ёсьць максімальная жыццёвая асадода і разнастайныя задавальненіні. Яны здаюцца непатрэбным марнаваннем сілаў, часу і сродкаў. І грамадзтва па-рознаму бароніца ад гэтага, у тым ліку і праз эўтаназію.

У рэшце рэшт, мэдычны паскораны надыход смерці невылечна хворых - гэта не закон аб агульнай мабілізацыі, а толькі пэўная магчымасць, з якой чалавек можа скрыстацца, а можа й не. А ўжо за тое, каб да мінімуму звесьці магчымасць злуожывання, мусіць адказваць за толькі ўрачы, але і заканадаўцы, якія распрацоўваюць мэханізмы прыняцця рашэння, юрыдычнай працэдуры і грамадзкага кантроля за таким трагічным, але вымушаным актам. Па вялікім рахунку, проблема тут у значнай меры пера большваеща журнайлістамі, а што да Беларусі, то з узорнём нашага "парламэнтарызму", грамадзкай съядомасці і сацыяльнага прагрэсу актуальным гэта стане на хутка. Мы яшчэ ні вырашылі, што рабіць з калгасамі, як (або чым) накарміць народ, куды ісці (або сідзець на месцы) і г.д. А вы туў нешта пра эўтаназію, генную інжынерню ды іншыя замежныя "прымочки". Адным словам, разыце вочы, спадарства, і зашліце мазгі (на ўсе гузікі), каб туды нічога лішняга не трапляла... І наагул, з Новым годам і Калядамі!

Васіль Аўраменка, Магілёў

дзе варта быць

Латы продкаў

У Націянальным музее гісторыі і культуры ў Менску адкрылася выстава «Рыцары Вялікага Княства Літоўскага». Паказаюць 9 дасыпехаў, якія максімальна адпавядаюць узорам XV—XVI ст. або ўвогуле зъяўляюцца дзеючымі мадэлямі. Важаюць яны акураты столькі, колькі сапраудны рыштунак беларускіх вояў падтрымліваюць гадоў таму. Зрабілі дасыпехі майстры з канфэдэральнай рыцарскіх клубаў «Рыцары Вялікага Княства», у якую ўваходзяць клобу́ «Княжы Гуф», «Берасцейская харугва» (Берасце), «Жалезны воўк» (Полацак) і «Дайнава» (Ліда). Сёлете канфэдэральны зладзіць пасльячэнне ў рыцары, у якім возыме ўдзел нашчадак Радзівілаў, і будзе ўдзельніцаць у інсіцыяціў Грунвальдзкай бітвы 15 ліпеня 1410 г. у Ольштынскім ваяводстве Польшчы, а таксама ў II фэстывалі сярэднявечнай культуры ў Наваградку.

У этары будуць гучаць толькі новыя творы, напісаныя спэцияльна для гэтай перадачы. Шліце вашыя вершы на адрас: Менск-5, паштовая скрынка 111, а таксама ў рэдакцыю "Нашай Нівы", пазначайце зваротны адрас і тэлефон.

новы праект беларускай службы радыё «свабода» ВЕРШ НА СВАБОДУ

На пачатку стагодзьдзя першая беларуская паэта пісала "Хрест на свабоду"; у сярэдзіне стагодзьдзя пазыўная беларускай службы радыё "Вызваленіе" адкрываліся радкамі першага паэта нацыі "Свабоднае слова ты, роднае слова!"

На пачатку новага стагодзьдзя мы з'явімось да нашых слухачоў - усіх, хто даражыць свабодай, любіць вольнае слова: стварыць новую анталёгію вершаў пра свабоду, за якую беларусы змагаліся ў мінулыя вякі, без якой немагчыма годнаўтайсці ў ХХI стагодзьдзе.

У этары будуць будаць толькі новыя творы, напісаныя спэцияльна для гэтай перадачы. Шліце вашыя вершы на адрас:

Менск-5, паштовая скрынка 111, а таксама ў рэдакцыю "Нашай Нівы", пазначайце зваротны адрас і тэлефон.

Новыя вершы волі - год 2001-шы, штодня, хвалі "Свабоды".

Беларускія паэты - пра свабоду - на "Свабодзе" - дзеля свабоды.

Алеся Кудрыцкі

Угода з намэнклятурнікам

Беларусь вісіць над безданью. Экалягічнае праблема закранула кожнага, насељніцтва памяншаецца, працоўныя рэсурсы не ўзнаўляюцца, амартызацыя вытворчых сродкаў дасягнула катастрофічнага стану, золатавалютныя запасы дзяржавы практычна ня мае, абласціннай большасцьлюдзей - жабракі. Надзеі на лепша ў грамадзтве няма. Кожны грамадзянін Беларусі мае толькі адну задачу: неяк выжыць.

Беларусь як нацыянальнае ўтварэнне страда і амаль усё. Ёсьць толькі танясенская нітка Надзеі, та, бы мовіць, звязаная з "паветным шарам", якую тримае ў руках невялікая купка сапраудных патрыётаў Беларусі. Выратаванье. У чым яно, нашае Выратаванье? Яно ў са махаўніцтва і сацыяльнасці да канца, у адзінстве ўсіх патрыётаў Беларусі, у першынстве розуму і ў клопаце пра будучыні ўсёй Беларусі, што стаяць па-над уласнімі амбіцыямі. У разумным змаганні з ворагамі беларушчыны.

Мы мусім пагадзіцца на некаторыя кампрамісы, бо мы слабыя, наяўляючыя шырокай падтрымкі. Сёньня як толькі дарадцамі ці камандай нашага кандыдата з патрэбнай амбіцыі. Ніхто, ніхто з відомых сёння дэмакратуў пакуль ня можа быць кандыдатам у пэрезыдэнты. Усе яны могуць быць толькі дарадцамі ці камандай нашага кандыдата ў пэрезыдэнты. Другое: нам трэба разгарнуць рух, аналягичны польскаму "Пане рэдактар". Кожны з нас павінен стаць рэдактарам мікрагазеты, ягоная задача - выраб і распаўсюджванье газеты ад 10 асобнікаў да 1000 і болей, што дазволіць наладзіць супраціў Лукашэнкаваму замбованью. Палякі гэтак змаглі, ці змохам мы?

Усе дэмакраты павінны дакладна зразумець сутнасць насељніцтва Беларусі. А яна выяўляецца ў дзіўных аксыёмах: насељніцтва, як і жанчына, любіць вушамі і карыстаецца прынцыпам (калі мае прынцыпы): "Падлец, але мілы". Наступная: "Эты ўжо набраўся (наеўся), то можа і нам што застанецца". Апошняя аксыёма дзейнічае амаль абсалютна і ў нас ("выбары" ў палатку), і у Расеі (нядайнія выбары губэрнатара). Таксама нельга забывацца пра падыход Лукашэнкавых агітатораў, якія хочыць выклікаць (і выклікаюць) магутны разбураўльны рэзананс адмойных эмоцый, злоснасці, скіруючыя яго затым у патрэбным кірунку.

Сёньня, як ніколі, мы стаім перад выбарам: альбо ўсе дэмакраты разам працуяць, альбо дэмакрату ў Беларусі ня будзе, бо ня будзе Беларусі. Вітаўт Невядомы, Менск

Тэрмінатар Ніна

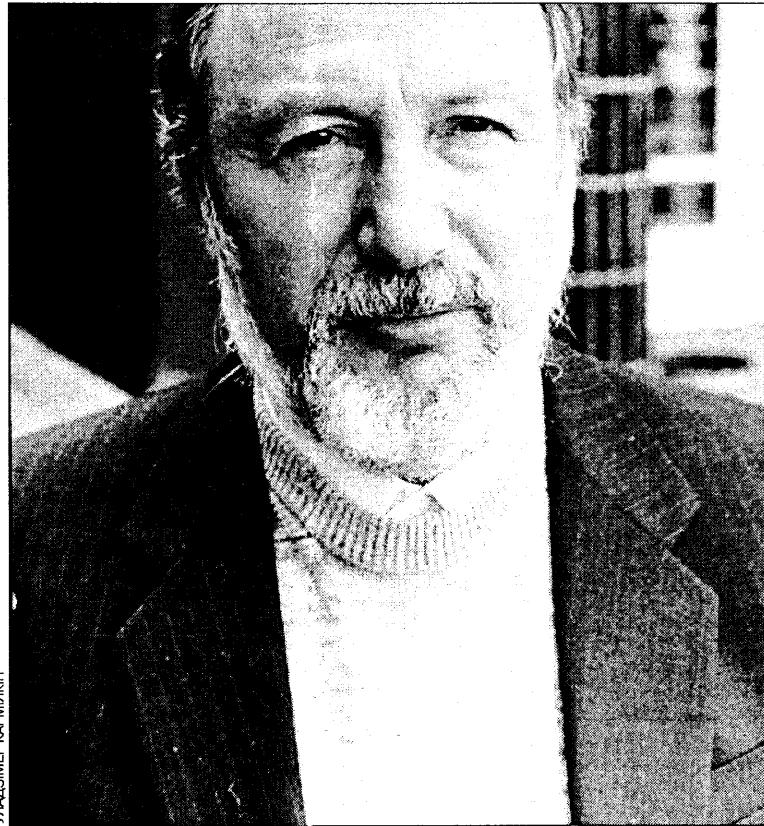
Я быў агаломшаны, калі пачуў, што радыёжурналістка Ніна Чайка атрымала ўзнагароду Беларускай Праваслаўнай Царквы. Большую кампраметацію ПБЦ складана прыдумаць. Значыць, Беларускі экзархат Маскоўскага патрыярхату перайшоў да радыкальных ідэялягічных дзеяньняў, і выданье скандальнай кнігі "Война па законам подлости" цяпер не выглядае недаречнасцю.

Ніна Чайка вядзе на першай праграме Беларускага радыё брудную прагандысцкую перадачу "Разговор по существу". Бадай, толькі Азаранак можа паспрачацца з ёй на ўмены ёсцьці людзі. Напрыклад, у дачыненіні да Ваасія Быкова самы ласкавы эпітэт, які ўжывае Чайка, — здраднік. Калі слухаєш гэту "абаронцу праваслаўя", дык узьнікае адчуванне, што яго затым у патрэбным кірунку.

Чайка абвесціла ідэялягічную вайну ўсіму, што, на яе думку, супрацьстаяць "рускому народу" - усім рэлігіям, акрамя праваслаўя, асабы жыдамі і амэрыканцамі, "гэта звязаній" беларускай апазыцыі і ўсёй беларускай культуре і шмат чаму іншаму. Складаеца ўражанье, што не беларускія супрацьстаяўніцы сілы стрымліваюць націск Захаду на Рәсей, як гэта скроў дэкларуе Лукашэнка, а менавіта Ніна Чайка — апошні фарпост Масквы. Як з дзоту, з радыёстуды Чайка амаль штодзень вядзе свой бой, сеючы хамства, бескультур'е, варажнечу паміж вернікам

На “наш” і на “ваш”

Сямён Букчын – публіцыст, літаратуразнаўца, дасьледчык беларуска-расейска-польскіх літаратурных сувязяў, творчасці Пушкіна і Гогаля і іхнай сувязі з Беларусій. Працуе ў Польшчы.

— Ці не ўзыніаке ў Вас адчування, што дасьледаванні расейска-беларускіх літаратурных сувязяў былі фактычна інтэлектуальнай безадказнасцю, бо праз іх мацаваўся комплекс не-паўнавартасці беларускай нацыі, сцывярджалася, што яна можа існаваць толькі ў цеснай сувязі з расейскай нацыяй?

— Я не адчуваю ніякай адказнасці за фармаванне каланільнага съветаплюду, бо апераў толькі гістарычна праўдзівымі фактамі. Быў Пушкін, быў Гогаль, які выкарыстаў беларускі матэрыял, ствараючы скожет “Мёртвых душаў”. Гістарычныя, мастацкія, чалавечыя сувязі... Чаму гэта яна можа быць матэрыялам для дасьледавання? Іншая справа, што надбудаваць над гэтым.

— Цераз што Вы ўсьвядомілі сябе беларускім інтэлігентам? Што стала штуршком да такой унутранай эвалюцыі, Вашага аса-бістага звароту да беларускай культуры?

— Калі я пачаў крытыкаўцаў укашэнку, адзін нацыянальны дзеяч нават сказаў: “Сямёне, цяпер я пабачыў, што ты – наш”. Я на “наш” і на “ваш”. Не хачу сказаць, што я такі ўжо мудры, але мне, не беларусу паводле нараджэння, пры канцы 80-х было дадзена ўбачыць пэўныя хібы і тое, да чаго яны вядуць. І калі нацыяналісты лічылі, што чым больш мы дзялім Расею і ўсё расейскае, тым хутчэй балтыйскім шляхам патрапім у Эўропу, мне, чалавеку, якому балела і расейскае, і беларускае, было бачна, што гэта на так. Я памятаў спрэчкі на вучоных радах Інстытуту літаратуры, дзе нават быўшы кагэбісты, што пісалі даносы на Адамовіча, адчуўши змену ветру, пачалі нападаць на мене як на абаронцу імпэрскіх інтэрэсаў Расеі. А мене праста здавалася, што траба нейкі трэці шлях знайсці, ураўнаважаны. Але Лукашэнка кінуўся ў другую краінасць, і я, згодна з традыцыйнай клясычнай расейскай літаратуре, застаўся з пакрыўданымі. Не хачу сказаць, што ў выпадку перамогі Пазыняка я зрабіўся б публіцыстам “Славянскага набата”, барані Божка. Але крытыкаўца бы.

— А чаму, па-вашаму, Пазыняк не перамог?

— Памятаю, на пачатку 90-х ён у адным са сваіх артыкулаў напісаў, што, маўліў, уся расейская літаратура прасякнутая нянявісцю да іншых народаў. Я даволі жорстка адказаў яму, а пасля мне паталефанаваў Рыгор Барадулін і сказаў: “Сямёне, на ў час!”

Я глубока перакананы ў тым, што такая вострая антырасейская пазыцыя заншкодзіла перш за ўсё самому Пазыняку, а зараз перашкоджае адбывацца народным палітычным працэсам у Беларусі. Я не хачу сказаць, што, калі б Пазыняк прамаўліў іншае на пачатку 90-х, калі бы ён быў папулярын, мы бы мелі бага, што маем сёняння. Можа, тое самое было б. Але разам з тым мяне не пакідае думка, што Лукашэнка пэўным чынам манаполізуваў сяброўства з Расеяй і займеў на гэтым не абы-якія палітычныя дывізэнды.

— Якім Вам бачацца беларуска-расейскія адносіны ў ідэале?

— Час ужо, канечне, страчаны, і мы можам разважаць толькі пра тое, якім яны маглі быць. Можна было карыстацца дапамогай Захаду, перш за ўсё эканамічнай, і разам з тым разлічваць на расейскую сырэвіну, дый нават і па нейкую палітычную падтрымку можна было бы да яе звязртца. Не раздражняць. Так, як робіць Літва, Латвія, у меншай ступені Эстонія.

— Латвія сёняні стаіць на парозе новага нутранага расколу ў грамадстве, спрычыненага пранікненнем у краіну расейскага капіталу, які выклікае палітычныя і культурныя скандалы, расейскіх злачыннасці, расейскіх брудных грошай, каруціў. Усё гэта моцна зынікае давер да Латвіі з боку зўраатлітычных структураў. Ці не азначае гэта, што тое дабро, якое насяе расейская культура для сябе, ператвараеца ў іншасцце для суседніх народаў?

— Але ж мы ня можам пабудаць сціпу і сказаць: “Усё. Адсякаем”. Ну, узвісіце сабе, што мы пачынаем выкладаць расейской літаратуре як замежную.

— А во паліякі пабудавалі гэтую сціпу, культивавалі непрыманье ўсяго, што звязана з Расеяй.

— Я ўшэ 80-гадоў добра знаюся ўпольскай русісткы Насамрэч, быў такі час – пачатак 90-х, калі літаральна адбывалася выгнанне расейскай мовы са школаў. Потым, праўда, паліякі схамянуліся. Зараз польскай русісткы — адна з найлепшых у сьвеце. Але гэта ня мае ніякага палітычнага дысанансу. Дый, зрэшты, траба размыкаўца палітыку ў культуры. А культура расейская насамрэч разыгітае – хто будзе адмаўляць? На чым, як не на ёй, вырасла на пачатку стагодзінья беларускай інтэлігэнцыі? Па-ангельску, па-француску чыталі адзінкі, свае фальклёрныя рамантыкі безнадзеяна састарэлі. На чымсці ж трэ было кшталтіць свой розум. А мова блізкая. Увогуле, на маю думку, добра было бы зрабіць у Беларусі расейскі ўніверсітэт, каб русістка была на єўрапейскім узроўні, і ўспрымаць яго як частку беларускай культуры, а не як нейкія высцілі расейшчыны.

— Я відам, што вы думаеце, ці можа стацца так, што ў XXI ст. людзі расейскай культуры у Беларусі пагодзяцца, каб беларуская мова зрабілася сымбалічнай мовай улады, а беларуская культура – сымбалічнай культурай улады? Ці яны будуць увесе час дабівациі, каб

расейская мова, расейская культура былі носьбітамі нейкага сымбалічнага сэнсу?

— З асабістага досьведу скажу, што ў маёй душы адначасова жывуць і чалавек расейскай культуры, і беларус. Таму мне, з аднаго боку, не падабаюцца наслышчны нападкі на расейскую літаратуру як на “імпэрскую”, “азіцкую”, але, з іншага боку, я пабачыў, што траба сустракаў варожасць да ўсяго расейскага, крэйгчуну засноджанасці. Мне здаецца, што я трэба кідацца ў краінасці, звязанаючы ўсё злое, адмоўнае, з расейскім альбо абагаўляючы расейскае. Треба зінайцы нармальні беларускі тон, а мы вось пакуль ніяк не можам зрабіць гэта. Напрыклад, “Яблоко”. Вольгі Абрамавіч спрабуе кіпяціць расейскі лібералізм. Для мяне гэта проста съмешна. Я не хачу сказаць, што гэтыя лібрэрыяў трэбуюць ўсё беларускім, хаця ў пэўным сэнсе і грэбуюць.

Сутыкнемся мы ў наступным стагодзіні ў з проблемай нармальнага спалучэння расейскай культуры з беларускай. Мы ж як будзем сцывярджаць, што Чэхаў і, напрыклад, Фолкнэр займаюць у съяздзе масы і культурнага беларуса адолькавае месца. Першы нашмат бліжэйшы, даступнейшы – праз мову. Гэта будзе доўгая па часе і цяжкая для вырашэння праблема, і будуть спэкулянты кшталту Лукашэнкі. Парадаксальна: абсалютна антыкультурная асаба бароніць расейскую культуру!

— А беларуска-габрэйскі дыялёт? Ці, па-Вашаму, ягоныя перспектывы звязаны з перспектывамі беларуска-расейскага дыялёту?

— Ён выглядае як натуральны

пачатак вырашэння складанай

проблемы. Складанай, бо няма каму

весці гэтыя самы дыялёт: габрэй-

ка НОВЫЯ КНІГІ, дасланыя ў рэдакцыю

I. Пракаповіч. Адкуль паходзяць назвы рэк і азёр Пастаўскага раёну. - Наваполацак, 2000. - 45 с. + карта. - Наклад 299 ас.

Кніга складаецца з апісаннага разыдзелу «Назвы рэк і азёр Пастаўскага раёну» й «Гідронімічнага слоўніка», дзе тлумачыцца паходжанне назваў.

К. Тарасаў. Апошнія каханыне князя Міндоўга: Аповесць. - Менск: Лексія, 2000. - 160 с. - Наклад 400 ас. ISBN 985-6305-25-X

Папулярнізатар беларускага гісторыя Кастусь Тарасаў сваю чарговую кнігу прысьвяціў падзеям XIII ст. - часу падстаннія Вялікага Княства Літоўскага.

Arche-Скарына: Аналітика. Эсэстыка. Крытыка. Рэцензіі. № 8 (13), 2000 г. - Менск, 2000. - 72 с.: іл. - Наклад 1200 ас.

А. Кулагін. Каталіцкія храмы на Беларусі: Энцыклапедычны даследнік /

Пра Расею, людзей расейскае культуры і будучыню беларуска-расейскіх адносінай

Значыць, трэба шукаць нармалёвых дарог да нейкага калі не ўза-мапранінення, дык сусінавання. Нават у малапрымешаных побытавых ситуаціях траба доказаць сваю вышэйшасць. Не дакараць, ня крыўдзіцца, не становіцца ў позу. Сваю годнасць траба захаваць. Няма іншага выйсця беларускаму інтэлігенту.

— З чым, на Вашую думку, беларусы ўваходзяць у XXI ст.? Якія ёсьць спадзіваныні і якія праблемы засталіся ў спадчыну ад мінулага?

— Нарадзілася пакаленьне маладых беларускіх інтэлігентаў – зь веданнем замежных моваў, зь іншымі поглядамі, хаця ў іх я таксама сустракаў варожасць да ўсяго расейскага, крэйгчуну засноджанасці. Мне здаецца, што я трэба кідацца ў краінасці, звязанаючы ўсё злое, адмоўнае, з расейскім альбо абагаўляючы расейскае. Треба зінайцы нармальні беларускі тон, а мы вось пакуль ніяк не можам зрабіць гэта. Напрыклад, “Яблоко”. Вольгі Абрамавіч спрабуе кіпяціць расейскі лібералізм. Для мяне гэта проста съмешна. Я не хачу сказаць, што гэтыя лібрэрыяў трэбуюць ўсё беларускім, хаця ў пэўным сэнсе і грэбуюць.

Сутыкнемся мы ў наступным стагодзіні ў з проблемай нармальнага спалучэння расейскай культуры з беларускай. Мы ж як будзем сцывярджаць, што Чэхаў і, напрыклад, Фолкнэр займаюць у съяздзе масы і культурнага беларуса адолькавае месца. Першы нашмат бліжэйшы, даступнейшы – праз мову. Гэта будзе доўгая па часе і цяжкая для вырашэння праблема, і будуть спэкулянты кшталту Лукашэнкі. Парадаксальна: абсалютна антыкультурная асаба бароніць расейскую культуру!

— А беларуска-габрэйскі дыялёт? Ці, па-Вашаму, ягоныя перспектывы звязаны з перспектывамі беларуска-расейскага дыялёту?

— Ён выглядае як натуральны пачатак вырашэння складанай

проблемы. Складанай, бо няма каму

весці гэтыя самы дыялёт: габрэй-

ка

МАСТАК I. Бокі. - Менск: Беларуская энцыклапедыя, 2000. - 216 с.: іл. - Наклад 3000 ас. ISBN 985-11-0187-7

Аўтар гэтага даследніка 20 гадоў зъбіраў матэрыялы пра існія і ўжо зынкія катализкія бажніцы краю. Да артыкулу прыточана 500 чорна-белых і каліровых фатаздымкаў. Даследнік складаецца з разыдзелу:

«Касцёлы. Кляштары. Капліцы», «Страчаная спадчына», «Рэестар», «Бібліографія», «Эрміналягічны слоўнік». Не пра ўсе помнікі дадзены

падрабязная інформація. Пра некаторыя зынкія зъмешчаны толькі радок з назовам бажніцы. Каштупе пад 2 т. Неўзабаве мае выйсці вялікі альбом з праваслаўных бажніцах Беларусі.

КУФЕРАК ВІЛЕНШЧИНЫ: гісторычна-краязнавчы й літаратурна-масацкі часопіс Віленскага краю. № 2, 2000. - Маладэчна, 2000. - 186 с.: іл. - Наклад 299 ас.

Першая спроба адначаснага пеклоду ў даследзін пазіції Шылеру па-беларуску. Набыць можна ў ТБМ (вул. Румянцева, 13).

Віктар Мухін

разъяджалаіся, а сядрод беларусаў няшмат знайдзеца спэціялістай належнага ўзроўню. Між іншым, польска-габрэйскі дыялёт вядуць самі паліякі, яны прамаўляюць і за паліякі, і за габрэй. А тут проста няма каму яго весьці. У Польшчы, нягледзічы на пэўнічныя выступы, выхадзіць штогод съвет кніжак па габрэйскай гісторыі, культуры, матэрыялы пра сінагогі, пра падстанніе ў гета – акін літаратуры, якія купляюць і купляюць, ужо няма дзе ставіць у маёй варцаўскай кватэры прыгным паліякі не саромеюцца, яны публікуюць абвінавачваныні супроты саміх сябе – у польскіх выдавецтвах! У Беларусі ж, па вялікім рахунку, дыялёт по-куль што не пачынаўся. Тоё, што іншым разам зъяўляюцца нейкія а

Пясынтар і папрадуха

Аднойчы я нечакана заўважыў, што найтничайшая частка паветра зьбіраецца па між пальцамі рук. Менавіта адтуль у наш съвет прыходзяць усялякія прывіды. Вось дзіве казкі, першая — амаль народная.

Вядомы пясынтар прыйшоў да папрадухі й папрасіў зрабіць яму новую думку — бо штосыці чарговая ода пра калгасную вёскі на пішапца. Кабецина спрала такія тонкія ніткі, якія толькі змагаю, але пісьменнік сказаў, што ягоныя думкі павінны быць яшчэ танчайшыя. "Калі гэтыя затоўстыя, дык вось табе іншыя!" — адказала папрадуха і паказала яму на пустое месца, а калі той заенчыў, што нічога на бачыць, пасымхнулася: "Дзіва што! Я і сама іх на бачу". Пісьменнік узрадаваўся і замовіў сабе яшчэ дзіве новыя думкі, а за першую неўзабаве атрымаў Дзяржаўную прэмію.

Каралеўскія вусы

Другую гісторыю мне даслаў Ганс Хрысціян Андерграўндэн.

У адной краіне жыў кароль, які больш за ўсё на съвete любіў свае вусы. Ён не клапаўціся пра войска, не цікавіўся мастацтвам,

абыякава ставіўся да спорту, а калі й з'яўляўся час ад часу на вайсковых парадах, у тэатры альбо на стадыёне, дык толькі каб паказаць народу свае вусы.

У сталіцу ягоны дзяржавы штодня прыходзілі цыгнікі. Адзін з іх прывёў на радзіму двух загрыманых палітэктрантаў з дыплёмамі ляўрэатаў фэстывалю цырульнага мастацтва славянскіх і праваслаўных народу. Падчас аўдыенцыі яны паабязвалі каралю зрабіць такія вусы, якіх нідзе ў съвete ніяма. Найістотнейшы іх адметнасцю былі не прыгожыя завітушкі і не мадніцкі колер, а ўласцівасць заставацца нябачнымі для ўсіх, хто кепску выконвае службовыя абавязкі альбо цішком спачувае недабітай апазыцыі.

"Вось дык вусы!" — узрадаваўся кароль. — Начаплю такій адразу ўбачу, якую прыдворную дупу варта турнуць з наседканага месца". І даў цырульнікам вялікі аванс, каб тыя неадкладна пачыналі працу.

Прайдзісцвіты не лічылі патрэбным нават рабіць выгляд, што працуць: на іхных сталах апроц піва ды порнагасцісці нічога не было. Але ўся краіна толькі тым і займалася, што пераказвала чуткі пра чароўныя вусы, якія падрастаюць у каралеўскім палацы. Нарэшце, і сам кароль вырашыў памеранц іх, але не паслыў. Нечакана прыехала санепідэмстанцыя і ўсіх прусакоў патрудзіла.

Юрась Барысевіч

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

Беларускамоўныя клясы

Бацькі, што жывуць у Сухараве і жадаюць, каб іхнае дзіця пайшло ў 2001 г. у беларускамоўную клясу, з'явіліся на т.: 215-84-09, Алець

Вітаніні

Усіх нашаніцай віншую са съвятам! З Новым годам, з Раством! Нашаніцай з Бабруйску

Каханая моя Лесенік! Праз любую газету хачу яшчэ раз павінішаваць. Цябе з Новым годам! Будзем разам ўсё стагодзізде. Твой Ваграна!

Ідэі

Паважаныя ахвары дэструктыўных культураў і таталітарных сектаў, запрашаем вас прайсіці курс духовай разбітіцы, наведаўшыя старонку "Святая дуброва": www.dubrova.cjb.net

Наталька Базылевіч, маліца і верыць у Бога ня трэба. Наталька Базылевіч, дрэнна, калі Вы моліцесь, яно нічога не даст.

Пракар Ерамія, я Вас зусім не разумею... у нумары №52 газэты

Шаноўны Сяргей Пятровіч, я Вас зусім не разумею...

Гэй, малойцы з Варашэні, 8! Пакажам у новым годзе рэжыму сваю Волю! Сябры з Бабруйску

Калікска

Вазму круглу калікску для хлопца-немаўляці і пральную машыну-аўтамат. Бард Мельнікаў. Т.: (0232) 54-30-40

Кантакты

Першакурсніца з "Пагонія", звяжыцеся з Маладым Фронтом. Свядомыя студэнты ФБФ і Г.

Незалежнае маладзёжава выданне ўсходніх Барысаўшчыны "Паватвы летапіс" шукае кантактава з незалежнымі выданнямі іншых рэгіёнаў. 222125, Менская вобл., Барысаўскі павет, м. Навасады, вул. Ліясна-2, д. 16

Новы асартымент кнігак, календароў, аўді-відзі, СД,

шэўрону з нацыянальнай сымболікай з'явіўся на выставе ТБМ (Румянцава, 13). Прыходзіце з 11.30 да 18.00, апроц выходных. Т.: 213-43-52

Цікавы мужчына шукае актыўных сябров сярод вайскоўцаў ці міліцыянтаў. 220141, Менск, а/c 78

кнігі, пэрсыдэйка

Прадаю кнігі па фантастыцы (замежная і савецкая). Т.: 253-61-17

Калі жадаеш атрымаць №2 незалежнага маладзёжага выдання Усходніх Барысаўшчыны "Паватвы летапіс", дасылай замову на адрес: 222125, Менская вобл., Барысаўскі павет, м. Навасады, вул. Ліясна-2, д. 16

Новы асартымент кнігак, календароў, аўді-відзі, СД,

шэўрону з нацыянальнай сымболікай з'явіўся на выставе ТБМ (Румянцава, 13). Прыходзіце з 11.30 да 18.00, апроц выходных. Т.: 213-43-52

музыка

Альбомы «Я нарадаўся тут», «Святыя Вечар», «Народны альбом», «Вольныя танцы» і іншыя можна набыць, з'яўніўшыся на тэл.: (017) 249-08-88. 220085, Менск, а/c 5. Вітал

Нямецкая мова

Нямецкая мова. Рэзэтытарская паслугі для дзяцей, школьнікі да ліцэісту. Вольга. Т.: 283-54-25 (з 8.00 да 12.00)

праца

Дапамагу пачаць уласную справу ў хадзе (не распавяжвайце). Прыбытак ад 200 у.а. Нескладаны! Могучы сусьвет! Ад Вас каперта са зв/а+купон б/а: 220089, Менск-89, а/c 122

фәэрвэрк

Прадам набор для каляднага (навагодняга) фәэрвэрку. Т.: 258-36-80

эспэрнта

Мова эспернта — вельмі лёгка, яна верыш — прапарэнт! Ад Вас каперта са зв/а + купон б/а. А/c 9, 246008, Гомель-8

КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКИ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуем Вашу абвестку (як больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/c 537

Тэкст

Імя і прозывішча

Адрес, тэлефон

Нашы сучаснікі

Адам Глёбус

1973 ГОД. ВЫХАДЦАЙ ВОПРАТКА

"Калі я можаш намаляваць чалавека, маліт ягоныя вогнікі вогратку," — вучыць выкладчык Юры Выхадцаў. О, гэтая вогратка! Колькі яна можа распавесці пра свайго гаспадара! Тут табе і чаравікі Віцэнта Ван Гога, і капялош Якуба Коласа, і школьная фуражка, пра якую я марыгү. Хадзелася мець шэрскую школную форму з пасам і спражкаю, з фуражкай і кукардаю... І на табе. Маці прыносіць нейкую цёмна-валошкавую форму. Пінжал без каўнеры, порткі бяз паса, а фуражкі зусім няма... Час зламаўся. Форма зъмянілася. Зъмяніўся зъмест. "Ня можаш напісаць зъмест, піши форму", — чую далёкі голас, подобны да голасу Выхадца.

1992 ГОД. МІНКІН I ЗЬВЯРУГА

Паэт Алег Мінкін бегае на доўгія дыстанцыі, і, як кожны бягун, яны либіць сабак. Кідаюць яны на бегуноў. Аднойчы калі дому творчасці "Іслач" ён забівае каменем злоснага брахуна. Пісьменнікі абураюцца жорсткім учынкам. Я не наракаю на паэта Мінкіна, бо сам не люблю, калі пад ногі кідаецца дурны сабака. І калі забіваць зъярну, з тэлебачання, зь беларускага TV, дзе працуецца людзі зъярнітым пупкам замест вачей і з мускульным мясам замест мазгіў. Што да партрэтаў, якія Ракіцкі перамалёвае з фата-картак, дык вочы на іх сплоханыя фотаапаратнымі птушкамі.

1999 ГОД. РАКІЦКІ Й СЪЦЯПАН

На выставе мастака Ўладзімера Ракіцкага пісьменнік Уладзімер Съцяпан кажа, што той малое пупкі замест вачей. Заалігічна-сюралістычны вобраз — чалавек з пупкамі ў вачніцах. Такое можа ўбачыць толькі чалавек з тэлебачання, зь беларускага TV, дзе працуецца людзі зъярнітым пупкам замест вачей і з мускульным мясам замест мазгіў. Што да партрэтаў, якія Ракіцкі перамалёвае з фата-картак, дык вочы на іх сплоханыя фотаапаратнымі птушкамі.

2000 ГОД. АЛЕНА I КАРЦІНЫ

Мастацтва XX стагодзізня толькі тым і з'яўлялася, што з большым і ці меншым посьпехам фатаграфавала творы старых майстроў і атрымлівала замест іх кірмашнія карцінкі, выкананыя ў самай рознай паліграфічнай якасці. Фотамастачка Алена Адамчык, наадварот, фатаздымкі ператварае ў карціны.

ЛІЦЬВІНЫ!

Літасць — літара, літургія — малітва. Мая Літва!

Кожную сераду з 17-й гадзін ў Менскім Петрапаўлаўскім саборы МАЛІТВА за нашу мову і наш род. Ганна.

Паштовая скрынка

Андрэю з Карэлічаў. Перашлеце гэта ў газету "Навінкі" або напішэце нам пра гэта фэльтона.

Б.Л-к з Кобрыні. Усе супрацоўнікі "НН" — беларускамоўныя.

Вадзім Б. з Сьветлагорску. Што б ні напісалася пра навагоднюю ночь на БТ, усё адно выйдзе нецікава. Лепей не глядзець, і годзе. Мы жывем з імі ў розных сусьветах.

Басілю Ч. з Навасёлкаў. Такія выданні, як "Arche" ці "Навінкі", кожнае па-свайму атакуюць і "савецка-каляніяльны", і "савецка-патрыятычны" каноны беларускага слова з уласцівымі для першага і другога эстэтыкай і систэмай табу (у значайнай ступені супольны), міталёгіяй (дымаметральна супрацьлеглай). І характеристы для першага хваласціўныя. Рәсей і славянства, і характеристы для другога плачы пра "родную мову" аказываюцца адноўкава непримальнімы для маладое культуры. Гэта карысна для беларусчыны, якой пагражае культурны аўтызм пад ціскам расейскага нацыяналізму.

Уладзімеру М. з Гомеля. Плоту вакол хаты не было.

2000 ГОД. ДУБАВЕЦ I ПОДЗВІГ

Есьць людзі, здатныя найпросты занятак ператварыць у подзвіг. Напрыклад, рэдактар Сяргей Дубавец, які нават вычытванне газетнае карэктury ўспрымае як самаахвярны учынок дзеля росквіту Бацькаўшчыны.

2000 ГОД. ДЗЯРЖЫНСКІ Й БЖЭЗІНСКІ

Калі б я верыў у рэінкарнацыю, я б не сумніваўся, што Зыбігнеў Бжэзінскі — чаргове ўласабленне Фэлікса Дзяржынскага. Першы жалезнай рукой мацаваў савецкую імперию, другі